

OROSZORSZÁG BELPOLITIKAI VISZONYAINAK HATÁSA A KÜLPOLITIKAI MAGATARTÁSÁRA 2000 ÉS 2018 KÖZÖTT

The Impact of Russia's Domestic Politics on Its
Foreign Policy Behaviour Between 2000 and 2018

Galaczi Hanna (CVB12Q)

Globális Tanulmányok Intézet

Nemzetközi tanulmányok szak

BA III. évfolyam

Témavezető: Sz. Bíró Zoltán

TUDOMÁNYOS DIÁKKÖRI DOLGOZAT

2024

Tartalomjegyzék

I. Bevezetés	1
I.1. Metodológia	2
II. Oroszország belpolitikai viszonyainak hatása a külpolitikai magatartására	3
II.1. A jelcini korszak értékelése	3
II.1.1. Az újonnan létrejövő Oroszország nehézségei	3
II.1.2. A jelcini átmenet következményei	6
II.2. Putyin első két elnöksége (2000-2008)	6
II.2.1. Putyin első két elnöki ciklusa a belpolitikában	6
II.2.1.1. Putyin célkitűzései	6
II.2.1.2. A szuverén demokrácia koncepciója	9
II.2.2. Az orosz külpolitika 2000 és 2008 között	9
II.2.2.1. A Nyugat felé való közeledés a 2000-es évek elején	9
II.2.2.2. A Nyugattól való távolodás kezdete a 2000-es években	10
II.2.3. Putyin első két elnöki ciklusának értékelése	11
II.2.3.1. A putyini belpolitika és külpolitika kapcsolata	11
II.2.3.2. Társadalmi támogatottság és gazdasági háttér	12
II.3. Medvegyev elnöksége (2008-2012)	14
II.3.1. Medvegyev elnöki ciklusa a belpolitikában	14
II.3.1.1. A Putyin-Medvegyev tandem	14
II.3.1.2. A medvegyevi olvadás	14
II.3.1.3. A belpolitikai válság kibontakozása (2011-2012)	16
II.3.2. Az orosz külpolitika 2008 és 2012 között	17
II.3.2.1. Az orosz-georgiai háború	17
II.3.2.2. Az orosz-georgiai háború következményei	18
II.3.2.3. A nemzetközi izoláció enyhülésének időszaka	19

II.3.3. Medvegyev elnöki ciklusának értékelése	19
II.3.3.1. A medvegyevi belpolitika és külpolitika kapcsolata.....	19
II.3.3.2. Társadalmi támogatottság és gazdasági háttér.....	20
II.3.3.2.1. Globális gazdasági válság.....	21
II.4. Putyin harmadik elnöksége (2012-2018).....	22
II.4.1. Putyin harmadik elnöki ciklusa a belpolitikában.....	22
II.4.1.1. A belpolitikai zűrzavara adott válasz – represszív fordulat	22
II.4.2. Az orosz külpolitika 2012 és 2018 között	25
II.4.2.1. A Krím-félsziget elfoglalása	25
II.4.2.2. A Krím-félsziget elfoglalásának következményei	27
II.4.2.3. A szíriai beavatkozás	29
II.4.3. Putyin harmadik elnöki ciklusának értékelése.....	30
II.4.3.1. A putyini belpolitika és külpolitika kapcsolata.....	30
II.4.3.2. Társadalmi támogatottság és gazdasági háttér.....	31
III. Konklúzió	32
Bibliográfia.....	38

I. Bevezetés

Az Oroszországi Föderáció az elmúlt 30-35 évben hatalmas változásokon ment keresztül, mind a politikai rendszerét, mind a nemzetközi közösségben betöltött szerepét illetően. A hidegháború lezárta után az ország nem tudta visszanyerni a második világháború utáni bipoláris világrendben betöltött szuperhatalmi pozícióját, azonban Oroszország továbbra is gazdasági és politikai befolyással rendelkezik mind regionális, mind nemzetközi szinten, így megkerülhetetlen szereplője maradt a nemzetközi viszonyoknak.

Az elmúlt két évtizedben az orosz politikai rendszer jelentős átalakulását láthattuk. Az 1990-es évek demokratikus átmenete a nemzetközi közösség várakozásaival szemben nem eredményezett egy hatékonyan működő, konszolidált demokráciát. A Borisz Jelcin vezetése alatt töltött káosszal teli évtized után, az orosz társadalom rendre és stabilitásra vágyott. Vlagyimir Putyin elnökké választásával megkezdődött az ország gazdasági és politikai stabilizációja, amely az elnök és a hatalompárt számára jelentős társadalmi népszerűséget jelentett. Putyin első két elnöki ciklusa alatt megszilárdította az állam hatalmát és korlátozta a politikai versenyt, de ekkor még a Kreml nem érezte szükségesnek a civil társadalom és a politikai kínálat teljes felmorzsolását. Az orosz alkotmány egymás után két elnöki ciklust tett lehetővé, ezért alkotmánymódosítás hiányában 2008-ban Dmitrij Medvegyev vette át az elnöki széket. Medvegyev biztosította a demokratikus látszatot és Putyin hatalmának megőrzését. A Medvegyev alatt meghirdetett modernizáció és demokratizálás a rendszer erejének megerősítését hozta el látványos reformcsomag keretében. A 2011-2012-es tüntetéssorozat megrázta az addig biztos lábakon álló orosz rezsimet. Putyin 2012-es elnöki újraválasztása után kezdetét vette a megengedőbb rendszertől való elfordulás és a rendszerrel szembenállók, politikai és polgári szervezetek kemény felszámolása.

A Szovjetunió felbomlásával, nagyhatalmi pozíciójának elvesztésével Oroszország nemzetközi befolyása jelentősen csökkent az 1990-es években. Az 1999-es jugoszláviai NATO-beavatkozásra Oroszország tiltakozásának ellenére került sor. Az orosz érdekeknek és véleménynek ilyen mértékű figyelmen kívül hagyása mélyen beleivódott az orosz külpolitikai gondolkozásba. A 2000-es évek elejétől az ország külpolitikai útkeresése volt megfigyelhető. Moszkva célja a külpolitikai mozgásterének növelése volt, a terrorizmus elleni küzdelemben való összefogás az Amerikai Egyesült Államokkal az ország nemzetközi helyzetének javulását eredményezte. Az orosz-nyugati kapcsolatok 2004-től a színes forradalmak hatására indultak romlásnak, majd 2007-ben Putyin

müncheni beszédében felelősségre vonta az Egyesült Államokat a hibáiért, amivel nyilvánosan véget vetett az addigi bizalomteli viszonynak. A 2008-as orosz-georgiai háború tovább rontott Oroszország Nyugattal való kapcsolatain, viszont 2009-től Barack Obama beiktatásával javulás mutatkozott az orosz-amerikai relációt tekintve. Ezt követően 2014-ben a Krím-félsziget annektálása Oroszország ismételt nemzetközi elszigetelését váltotta ki. A szíriai beavatkozás némiképp javított az ország izolációján, az új konfliktus háttérbe szorította az ukrajnai eseményeket, viszont az orosz-amerikai kapcsolatokat egyáltalán nem állította helyre.

Az orosz belpolitikáról és külpolitikáról számos könyv, monográfia és tanulmány született az elmúlt pár évtizedben, viszont a külpolitikai viselkedést vizsgáló cikkek, tanulmányok nagy része főként a történelmi, földrajzi, gazdasági vagy biztonsági szempontokra helyezi a hangsúlyt. Dolgozatommal az orosz külpolitikát a belpolitikai dinamikákkal összefüggésbe hozó szakirodalmat szeretném bővíteni. A kutatásom célja Oroszország belpolitikai viszonyai és külpolitikai magatartása közötti kapcsolat elemzése. A kutatásomnak a fő hipotézise, hogy *Oroszország külpolitikai magatartását nagymértékben befolyásolja az orosz vezetés belső politikai helyzete*. Az alhipotéziseim a következők:

1. *Az ország követő, kooperatív külpolitikai magatartást folytat, amennyiben a vezetés társadalmi támogatottsága gyenge.*
2. *Az ország különutas, konfrontatív külpolitikai magatartást folytat, amennyiben a vezetés erős társadalmi támogatottsággal rendelkezik.*
3. *Az ország agresszív külpolitikai magatartást folytat, amennyiben a vezetés társadalmi támogatottságának jelentős csökkenését érzékeli.*

I.1. Metodológia

A tanulmány megírása során deskriptív elemző módszert alkalmaztam. A kutatás során kvantitatív és kvalitatív adatokat dolgoztam fel a másodlagos irodalom felhasználásával. A társadalmi támogatottság méréséhez, amely az alhipotézisek vizsgálatához kiemelkedően fontos, a választások eredményeire, azon belül is az elnökválasztások eredményeire helyeztem a hangsúlyt – az elnöki hatalom széles jogköre miatt, valamint az orosz politika személyre szabottságát alapvetésként tekintő kiindulópont miatt – és egy független, nem kormányzati kutató intézet (Levada Center) közvélemény kutatásainak eredményeit vizsgáltam. A társadalmi viszonyok feltérképezésére a szegénységi, munkanélküliségi rátát és az éves havi reálbérek statisztikáit

használtam fel. Az ország gazdasági helyzetének vizsgálatához pedig az olajár mozgását, a valutatartalékok mennyiségének változását és az ország éves GDP adatait elemeztem. A gazdasági és a társadalmi viszonyokra vonatkozó adatok megmutathatják az orosz társadalom helyzetét, amelyből következtetni lehet a rendszer társadalmi támogatottságára. A rendszer legitimitációját a gazdasági jólét vagy a társadalmi támogatottság biztosíthatja, ez a két tényező jellemzően összefügg egymással. Ezenkívül a dolgozat megírásához számos angol és magyar nyelvű tudományos cikket, tanulmányt, szakmai folyóiratot és könyvet tekintettem át és használtam fel.

A dolgozatom első fejezetében a jecini korszak kihívásait és jellemzőit ismertetem, mivel az orosz politikai rendszer 2000-től kezdődő változásainak megértéséhez elengedhetetlen feltétel a történelmi előzmények ismerete. A második, harmadik és negyedik fejezet azonos felépítést követ, mindhárom fejezetben bemutatom az adott időszak során végbemenő belpolitikai változásokat és az időszakot jellemző külpolitikai helyzetet, valamint megvizsgálom a belpolitika és a külpolitika kapcsolatát, a társadalmi viszonyok és gazdasági körülmények bevonásával. A belpolitikai változásokat tekintve a dolgozat igyekszik a legfontosabb történéseket kiemelni, a külpolitikai helyzetre vonatkozólag pedig az elemzés főként három külpolitikai eseményre koncentrál (az orosz-georgiai háborúra, a Krím-félsziget elfoglalására és az orosz szíriai beavatkozásra), ezen katonai műveletekkel kapcsolatban röviden kitérek az ország nemzetközi kapcsolatainak alakulására (Oroszország és az Egyesült Államok, a nyugat-európai országok, az Európai Unió és néhány közel-keleti ország kapcsolata). A második fejezet Vlagyimir Putyin első két elnöki ciklusát, a harmadik fejezet Dmitrij Medvegyev elnöki ciklusát, a negyedik fejezet pedig Putyin harmadik elnöki ciklusát értékeli. A dolgozat az 1990-es évek rövid ismertetésén kívül a 2000-2018 közötti időszakra fókuszál. A zárófejezetben összefoglalom a dolgozat legfontosabb eredményeit és következtetést vonok le belőlük, amely alapján alátámasztom vagy falszifikálom az előbb felsorolt hipotéziseket.

II. Oroszország belpolitikai viszonyainak hatása a külpolitikai magatartására

II.1. A jecini korszak értékelése

II.1.1. Az újonnan létrejövő Oroszország nehézségei

A Szovjetunió 1991-es felbomlásával megkezdődött Oroszország demokratikus jogállammá és liberális piacgazdasággá való átalakítása. A hatalomra került orosz elit számára – más alternatíva

hiányában – az egyetlen járható útnak a nyugati típusú rendszer átvétele tűnt, viszont az 1991 végétől megkezdődő transzformáció számos nehézségbe ütközött.

Az orosz transzformáció óriási feladatot jelentett Jelcin és szövetségesei számára, hiszen a keleti blokk több országában is végbemenő folyamattal, a demokratikus átmenettel szemben Oroszországnak nem volt mihez visszanyúlnia. A Szovjetunió legnagyobb utódállama nem tudott régi, demokratikus intézményeket életre hívni, valamint a jogállamisággal, a szabadpiaccal és a magántulajdonnal kapcsolatban is tudáshiányban szenvedett (Torbakov, 2011:6). Tapasztalat hiányában a semmiből kellett létrehozniuk ezeket, viszont a szovjetrendszer öröksége továbbra is fennállt (McFaul, 2000:51). Az 1993 végén elfogadott alkotmány a végrehajtó hatalom számára óriási hatalmat adott, fékek és ellensúlyok nélkül. A törvényhozásnak pedig a végrehajtó hatalomnak alárendelődő szerepet jelölt ki, valamint az igazságszolgáltatás függetlenségének biztosítását is mellőzte (Desai, 2005:95).

1992 januárjában indult meg a történelem egyik legambiciózusabb gazdasági reformprogramja, a gajdari sokkterápia, amelynek célja a minél rövidebb idő alatt, a központosított irányítású gazdaság szabadpiaccá való átalakítása volt. Az orosz sokkterápia a makrogazdasági stabilizációt, a kül- és belkereskedelem liberalizálását, az árak felszabadítását és a gyors privatizációt foglalta magába (Sz. Bíró, 2014a:49). A gazdaság alapjában véve megpróbáltatások sújtotta helyzetén még tovább rontottak a reformok jelentette nehézségek. Az árak felszabadítása az alapvető javak árának drámai emelkedését okozta, amelynek következtében az orosz társadalom jelentős része elvesztette megtakarításait (Desai, 2005:96). Az árszabályozás feloldása destabilizálta a vállalati mérlegeket, amely a munkavállalók bérének és a kormánynak fizetett adók visszatartását eredményezte. 1994 és 1998 között a munkavállalók bérének visszatartása és a nyugdíjak ki nem fizetése növelte a társadalmi elégedetlenséget (Desai, 2005:96).

Az elhamarkodott gazdaságpolitikai döntések hiperinflációhoz, a bruttó hazai termék és az egy főre jutó jövedelem erőteljes csökkenéséhez és nagyarányú munkanélküliséghez vezettek (Gidadhubli, 2007:1819-1820). A bevezetett utalványrendszer egyenlőtlen tulajdonviszonyokat eredményezett. Az alulértékelt állami vagyon gyors privatizációja pár év alatt az orosz társadalom erőteljes polarizálódását hozta magával (Bugayova, 2019:12). A társadalmi egyenlőtlenségek növekedése veszélyt jelentett a társadalmi békére és a politikai stabilizációra (Sz. Bíró, 2014a:49).

A politikai vezetés egységes fellépésének hiánya tovább nehezített a politikai átmenetet. A Jelcin körül kialakult informális koalíció a gajdari reformokkal kapcsolatban kettészakadt azok támogatóira és ellenzőire (Sz. Bíró, 2014a:49). Ezenkívül a privatizáció nyomán kialakult egy új tulajdonosi réteg, amely politikai támogatással nagymértékben tett szert az orosz gazdaság legjövedelmezőbb szektoraira, majd ezáltal politikaformáló tényezővé válhatott. Az így kialakult, egymással versengő csoportok nagyban hozzájárultak az 1998-as államcsődhöz (Sz. Bíró, 2014a:53).

Az orosz vezetés számára a gazdasági reformok elsőbbséget élveztek a politikai reformokkal szemben. Az elhalasztott választások nem kedveztek a liberális pártoknak a gazdasági visszaesés éveiben, ennek következtében egy elmaradott pártrendszer alakult ki (McFaul, 2000:57-58).

Ráadásul az elit számára gondot jelentett még a politikai hatalom átörökítésének biztosítása is. A rezsim jövőjét bizonytalanság vette körül, hiszen nem volt olyan párt a parlamentben, amely támaszául szolgálhatott volna (Sz. Bíró, 2019:11). A párton kívül a következő elnök személyét is kérdések övezték. A Kreml által létrehozott Egység nevű párt sikernek örvendett az orosz nép körében és a listán kevesebb mint 1%-kal maradt le a kommunista párt mögött (Sz. Bíró, 2019:16). Ezenkívül a kommunista párt 44 mandátumot veszített az előző választási eredményeihez képest, így az elnökkel szemben nem jött létre fellépésre képes alkotmányozó többség a parlamentben (Sz. Bíró, 2019:17). A sikeres Duma-választás megfelelő politikai helyzetet jelentett az új elnök személyének jövőbeni bebiztosítására. Jelcin 1999. december 31-én lemondott, amely Putyin ügyvezető elnökké való előlépését jelentette (Sz. Bíró, 2019:17). Majd a 2000. március 26-án tartott elnökválasztás első fordulójának győzteseként Oroszország elnökévé vált (CSPP, 2004).

Emellett a föderatív állam egyben tartása is további terhet jelentett az új politikai vezetés számára. A piaci reformok és a politikai csatározások mellett a szövetségi rend újjáépítésére, valamint a szeparatista törekvések kezelésére nem tudott kellő időt fordítani a kormány (McFaul, 2000:55-56).

Az 1990-es évek értékelésére bélyeget nyomott még a Szovjetunió felbomlásával az új orosz állami identitás kérdése (Sz. Bíró, 2014a:48). Amennyiben beszélhetünk orosz identitásról, akkor annak kialakulásában nagy szerepe volt a szuperhatalmi szerep elvesztésének, és annak a fajta útkeresésnek, amelyen Oroszország az 1991-es létrejövésével elindult.

II.1.2. A jecini átmenet következményei

A Jelcin alatt bevezetett reformok elérték hivatalos céljukat, felszámolták a tervgazdaságot, a privatizáció végbement, a kormány támaszkodni tudott az adókra mint bevételekre, valamint a kül- és belkereskedelem liberalizálása megtörtént (Desai, 2005:87-88). Viszont a gazdasági reformokra való koncentráció közepette a politikai reformok előre mozdítására késve vagy félkészben került sor. Oroszország szövetségi rendjének tisztázása teljes mértékben nem valósult meg (McFaul, 2000:58), létrejött mind a gazdaságot, mind a politikát átszövő oligarchák csoportja, mindemellett a transzformáció súlyos veszteségekkel járt a társadalom számára.

Az 1990-es évek az orosz nemzet számára a politikai instabilitást, a gazdasági hanyattatást, valamint egy félelmekkel teli időszakot rejtett magában (Rumer & Sokolsky, 2019:21). Az átmenet zűrzavaros éveit követően a társadalom széles rétegei számára az elsődleges prioritás a rend és a stabilitás megteremtése volt (Desai, 2005:101), amelyet Vlagyimir Putyin valósított meg.

II.2. Putyin első két elnöksége (2000-2008)

II.2.1. Putyin első két elnöki ciklusa a belpolitikában

II.2.1.1. Putyin célkitűzései

Vlagyimir Putyin 2000. március 26-án tartott elnökké választása után számos nehézséggel találta szembe magát. Az új elnök legfontosabb prioritásai, a hatalmi vákuum helyreállítása és megerősítése, az ország újra-központosítása, az oligarchákkal való leszámolás, az ország területi egységének megőrzése és a gazdaság helyreállítása volt (Bába, 2009:14).

A hatalmi vákuum helyreállítása az államfő legfontosabb feladatát képezte. A hatalmi vertikum kifejezés a politikai folyamat felülről lefelé irányuló jellegét, az orosz állam újjáépítését és a hatalom Kremlben való összpontosítását foglalta magába (Kaczmarski, 2014:389-390). A központi hatalom megerősítése érdekében a Kreml lépéseket tett a regionális és tulajdonosi elit politikai hatalmának letöréséért.

Az új államfő megválasztása után rögtön megkezdte a helyi vezetők erejének korlátozását. 2000 májusában kiadott rendeletében hét szövetségi körzetre osztotta fel az országot és mindegyikbe kinevezett egy-egy elnöki meghatalmazott képviselőt, akik felügyelik a regionális kormányzók munkáját, ezáltal megerősítve a központi hatalmat felettük (Charap, 2007:340). Ezenkívül a Szövetségi Tanács összetételét megváltoztatta, a regionális kormányzók helyett, csak a képviselők

vesznek részt az üléseken, ennek következtében a kormányzók kiszorultak a szövetségi szintű politika alakításából (Oversloot, 2007:53-54). Az adóbevételek elosztását is megreformálta a Kreml, a korábbi fele-fele arányú megosztás helyett 2004-re megközelítőleg a bevételek harmada maradt a regionális költségvetésben (Sz. Bíró, 2019:22). Ez az intézkedés a regionális hatalmak autonómiáját hatalmas mértékben korlátozta és annak a folyamatnak fontos pillérét képezte, amely végül elvezetett a helyi hatalmak központi hatalomnak alárendelt, végrehajtói pozíciójához. 2004 szeptemberében, a beszláni túszejtést követően, az elnök egy sor új módosítást jelentett be a vertikális hatalom megerősítésének érdekében (Oversloot, 2007:44-45). 2005-ben a regionális kormányzók közvetlen választását eltörölték, és bevezették, hogy a helyi közgyűlések határozata dönt a kormányzók személyéről, viszont kizárólag az elnök által javasolt személyek közül választhatnak, ennek értelmében a kormányzók az elnöktől függenek, nem pedig a választóiktól (Cohen, 2007:2).

Putyin a regionális vezetők mellett a jecini időszakban felemelkedő, új tulajdonosi réteggel szemben is fellépett. Első körben a politikai ambícióikról lemondani nem kívánókat tette ki a politikai színtérről, viszont a gazdasági pozícióikat nem fenyegette (Bába, 2009:14-15). Viszont sokak számára ez a helyzet elfogadhatatlan volt és nem kívántak beletörődni az új játékszabályokba, ez történt Borisz Bereзовszkijjal és Vlagyimir Guszinszkijjal, akiknek eltávolításával az első elnöki ciklus végére, a Kreml visszanyerte a teljes televíziós tájékoztatás feletti állami ellenőrzést (Cohen, 2007:14). Második körben azok ellen is fellépett, akik nem voltak hajlandók követni a Kreml utasításait (Bába, 2009:15). Ezzel a folyamattal egybeesett az az ambíciónyerés, amelynek következtében 2003-tól az orosz elnök megkezdte a központi ellenőrzés visszaszerzését a stratégiai erőforrások felett. A második körnek a legjelentősebb esete a Jukosz-ügy volt (Deák, 2009:24-25). A Mihail Hodorkovszkij elleni támadás nem csak a(z) – hatalmas napi kőolaj-kitermeléssel bíró – olajtársaság megszerzését jelentette, hanem a Nyugattal jó kapcsolatot ápoló orosz elit számára is üzenetet közvetített (Sz. Bíró, 2009:54). Ezzel párhuzamosan Putyin kiépítette a saját oligarcháinak rendszerét, a hozzá hűeket gazdasági pozíciókkal jutalmazta meg (Bába, 2009:15).

A regionális és tulajdonosi elittel való leszámolással párhuzamosan a politikai verseny korlátozása is elkezdődött. A politikai pluralizmus fokozatos felszámolása ment végbe a 2000-es évek alatt. A 2001-ben elfogadott törvények szigorítottak a pártok bejegyzési feltételein. A taglétszám tekintetében el kellett érnie a 10 ezer főt és az ország megyéinek, köztársaságainak legalább felében

jelen kellett lennie a pártoknak, ennek eredményeképp a korábbi 199 szervezetből 2002-ben csak 43 került bejegyzésre (Gel'man, 2007:552). A legalább 225 ezer előzetesen gyűjtött aláírás (amelyek legalább 70 szövetségi szubjektumból kell származzanak) megszerzésére vonatkozó kritérium tovább nehezített a pártok működésén, ennek következtében 2003-ban csupán 23 párt tudott elindulni a választásokon (Seredina, 2022:213).

2007-től kezdődően több a választási rendszert érintő módosítást is bevezettek. A parlamenti választások korábbi vegyes rendszerét felváltotta a tiszta pártlistás választási rendszer, vagyis megszüntették az egyéni képviselő helyeket (Gel'man, 2007:552). A választási blokkok létrehozásának lehetőségét és a szavazás érvényességéhez szükséges minimális részvételi arányt eltörölték, emellett a törvényhozásba való bejutás küszöbét a korábbi 5%-ról 7%-ra emelték (Oversloot, 2007:53-54). Ezáltal a kisebb ellenzéki pártok bejutását ellehetetlenítették, hiszen a választási blokk létrehozásának tilalma mellett elenyésző esélyük volt a 7%-os küszöb átlépésére. Ezenkívül az orosz választási rendszer sajátosságát – amely alkalmat kínált az elégedetlen közvélemény kinyilvánítására – a „mindenki ellen” opciót is megszüntették (Póti, 2008:11). Az új pártregisztrációról szóló törvény az előzőhöz képest szigorított a pártstátuszmegadás feltételein. A pártoknak az ország területének kétharmadában jelen kell lenniük, és minden alszervezetük legalább 500 tagot kell számláljon, a teljes taglétszámnak pedig el kell érnie legalább az 50 ezer főt (Gel'man, 2007:552). Továbbá az állam által biztosított, ingyenes reklámidő utólagos behajtására érvényes 2%-os küszöböt is felemelték 3%-ra. Ez azt jelentette, hogy azoknak a pártoknak, akik nem szerezték meg a leadott szavazatok legalább 3%-át, vissza kell fizetniük a televíziós és rádiós reklámidejük díját, amely hatalmas anyagi terhet, akár pénzügyi csődöt is jelentett a pártok számára (McAllister & White, 2008:934).

A politikai pártok korlátozása mellett a civil szervezetek restrikcijára is sor került. Az orosz civil társadalom hagyományos gyöngesége ellenére, a Kreml a nem kormányzati szervezetekkel szemben is megszorításokat vezetett be.¹ 2006-ban új törvényt fogadtak el az NGO-k működésének megnehezítésére, szigorú regisztrációs és jelentéstételi kötelezettséget előírva számukra (Cohen, 2007:15). A regisztráció elmulasztása esetén felszámolásra kerül a civil szervezet, valamint a

¹ Az orosz vezetés civil társadalommal szembeni fellépése mögött a színes forradalmak tapasztalatai játszhattak közre. A posztszovjet térség színes forradalmaiban nagy szerepe volt a Nyugat által finanszírozott helyi civil szervezeteknek (Kumar, 2018:219).

szervezeteknek kötelessége beszámolni a céljaikról, támogatóikról, finanszírozásukról és tevékenységükről (Oversloot, 2007:60-61).

II.2.1.2. A szuverén demokrácia koncepciója

A szuverén demokrácia koncepciót 2005-ben hozták létre (Póti, 2008:13-14). A Vlagyiszlav Szurkov által megalkotott fogalom az orosz politikai öndefiniálás sarokkövévé vált az évek során (Póti, 2008:13-14). A konstrukció egyrészt választ adott az ország belpolitikáját érintő kritikákra, eszerint Oroszország a maga módján egy demokrácia, szuverén módon dönt működéséről és arról, hogy mit tekint saját részéről demokráciának, emellett megtagadja a külső szereplők beleavatkozásának jogát (Oversloot, 2007:63).

Az ideológiai koncepció a Nyugat által létrehozott, az orosz viszonyokat bíráló irányított demokrácia megnevezésre adott választ (Póti, 2008:13), de a színes forradalmak által jelentett rendszerváltási kísérletekkel szemben is beleillett az orosz narratívába (Kumar, 2018:219-220). Az ideológia legitimációs alapot biztosított Oroszország számára az érdekszférájához tartozó államok irányításába való beleszólásra.

II.2.2. Az orosz külpolitika 2000 és 2008 között

II.2.2.1. A Nyugat felé való közeledés a 2000-es évek elején

A 2000-es évek elején az orosz külpolitikai magatartást nagy mértékben meghatározta Moszkva minden szempontból való kiszolgáltatottsága. Ahogy fentebb is említettem Putyin számára a legfontosabb a belpolitikai stabilizáció megteremtése és a gazdaság fellendítése volt. A modernizációs kihívások megoldásához Oroszországnak szüksége volt a Nyugat politikai jóindulatának megnyerésére (Bába, 2009:14), így az új elnök külpolitikai célkitűzései között a késő jelicini korszak izolációjából való kitörés és a megromlott orosz-amerikai viszony helyreállítása szerepelt (Deák, 2007:134-135).² Ez az időszak Oroszországtól alkalmazkodó, együttműködő külpolitikai magatartást követelt meg (Deák, 2009:25-26).

A 2001. szeptember 11-i terrortámadás Oroszország számára esélyt biztosított a Nyugattal és főként az Egyesült Államokkal való kapcsolatok konszolidálására (Kaczmarski, 2014:398-401). Az Al-Káida közös ellenségképet jelentett mind Oroszország, mind az Egyesült Államok számára, így egy hosszabb távú stratégiai partnerség lehetőségét látta benne Moszkva (Deák, 2007:135). A

² A koszovói konfliktus során történt bombázás miatt az orosz-nyugati kapcsolatok elhidegültek.

putyini gyors reagálás következtében Moszkva és Washington kapcsolatában egy rendkívül pozitív fordulat következett be. Az Egyesült Államokat érő terrortámadásokat követően a Kreml határozott és nem várt módon kiállt az ország mellett, és támogatta a támadásokra válaszul elindított afganisztáni fegyveres beavatkozást (Csaba, 2004:109). Az antiterrorista koalíció következtében a gyenge és kiszámíthatatlan Oroszországról alkotott kép megváltozott, valamint a csecsenföldi orosz beavatkozást kritizáló nyugati hangvétel is enyhült (Deák, 2007:135).

2001 ősze és 2003 nyara között az orosz-amerikai kapcsolatok és ezáltal az Oroszországról alkotott nyugati vélemény ígéretes javulásnak indult, valamint Moszkva külpolitikai mozgástere is megnövekedett. Ebben az időben elképzelhető volt Oroszország számára a teljes jogú EU-tagság elérése, illetve az orosz-nyugati kapcsolatok végleges demilitarizálására is esély mutatkozott (Sz. Bíró, 2012:119).

II.2.2.2. A Nyugattól való távolodás kezdete a 2000-es években

A sokat ígérő, kooperatív külpolitikai időszak 2003-ban kezdte el a törés jelet mutatni. Az Egyesült Államok 2003-as iraki intervenciója nagyban hozzájárult a reményteli periódus végetéréséhez (Deák, 2007:136). Moszkva számára az iraki beavatkozás elfogadhatatlannak minősült, nem érezte szükségzerűnek az amerikai intervenciót. A Kreml szerint az Irakkal szemben felhozott amerikai indokok és vádak – a tömegpusztító fegyverek előállítása, az ország Al-Káidával fenntartott kapcsolatai és az emberi jogi helyzet – nem indokolták kellőképpen a térséget jellemző kényes egyensúlyi helyzet felborításának veszélyét, egy olyan háború keretében, amelyet az ENSZ Biztonsági Tanácsának felhatalmazása nélkül indított az Egyesült Államok (Dunay, 2007:227). Az erőteljes rosszallásával ellentétben Oroszország nem alkalmazott keményebb hangvételt az Egyesült Államokkal szemben, hanem Franciaországra és Németországra hagyta ezt a szerepet (Kanet, 2009:11).

Az iraki beavatkozáson kívül a színes forradalmak is szerepet játszottak az orosz-nyugati kapcsolatok elhidegülésében (Deák, 2007:138-139). A sikeres 2003-as georgiai rózsás forradalom még nem szította fel annyira az orosz kedélyeket, viszont a szintén eredményes 2004-es ukrán narancsos forradalom már az orosz-amerikai érdekek szembekerülését hozta magával (Deák, 2007:138). A georgiai és ukrán forradalmakon kívül sikeresen zajlott le a 2005-ös kirgiz tulipános forradalom, illetve eredménytelenül zárultak a fehérorosz, moldovai, azerbajdzsáni és üzbejisztáni próbálkozások (Kumar, 2018:219). Az orosz vezetés a színes forradalmak mögött amerikai

támogatást sejtett és feltételezte, hogy a forradalmak célja az ország, számára létfontosságú területektől való elszigetelése, ezeknek a területnek a nyugati érdekszférához való csatolása (Lo, 2015:7-8). A színes forradalmak következményeként Oroszország Nyugatba vetett bizalma tovább gyengült és amerikai geopolitikai térnyerési törekvésnek tekintett rájuk.

A 2004-es ukrajnai hatalomváltás változtatásra sarkallta Moszkvát a FÁK-térségbeli politikáját illetően. A térséget érintő politikai felülvizsgálatának részeként az olcsó energiaszállítást megvonta a tőle elforduló országoktól (Ambrosio, 2007: 246). Az ebből kibontakozó 2006-os első ukrán-orosz gázcsörte kedvezőtlen következményekkel járt Moszkva számára. Az esemény miatt Oroszország megbízhatatlan partnerként tűnt fel, aki politikai céljainak kikényszerítése érdekében visszaélt az erőfölényével. Európa pedig szembesült a kiszolgáltatottságával és ösztönzőleg hatott rá az alternatív lehetőségek keresése tekintetében (Stern, 2006: 49-50).

2005-től az Egyesült Államok az oroszországi belső viszonyokkal és politikai változtatásokkal kapcsolatos aggodalmainak kezdett hangot adni. Bírálta a putyini rendszer autoriter irányba történő elmozdulását, viszont kritikái nem találtak megfelelő hallgatóságra sem a Kreml, sem az orosz társadalom személyében (Sz. Bíró, 2012:123).

Emellett 2007-től újabb fejlemény, az európai rakétapajzs terve nehezítette tovább az orosz-amerikai kapcsolatokat. Az amerikai kezdeményezésre induló terv – amely Lengyelországba és Csehországba kívánt elfogórakétákat telepíteni, az iráni rakétafenyegetés kiiktatására hivatkozva – Oroszországban komoly aggodalmat váltott ki (Mahapatra, 2007:3698-3699).

Putyin második elnöki ciklusa alatt Oroszország fokozatosan eltávolodott a Nyugattól, amely folyamatot fémjelezte az orosz elnök müncheni beszéde. 2007-es beszédében Putyin radikálisan bírálta az Egyesült Államok külpolitikáját, felelősségre vonva az országot a globális biztonság aláásásáért és a nukleáris fegyverek elterjedéséért (Kumar, 2018:211). Ezáltal világossá téve Oroszország új, céltudatosabb külpolitikai attitűdjének kezdetét és a Nyugattal szembeni óvatos, önmegtartóztató politikájának végét (Kanet, 2009:8).

II.2.3. Putyin első két elnöki ciklusának értékelése

II.2.3.1. A putyini belpolitika és külpolitika kapcsolata

Putyin első elnöki ciklusa alatt a központosítás megkezdésének lehettünk tanúi, ez a centralizáció a második elnöksége idején tovább folytatódott és egy tekintélyuralmi rendszer kialakításának

irányába mozdult el (Bába, 2009:14-15). A vertikális hatalom helyreállítása és megerősítése, túlzott központosítást és az ellenzék lehetőségeinek tudatos korlátozását eredményezte (Bába, 2009:14-15). A Jelcin alatt létrejött új tulajdonosi réteg felszámolása pedig az államhatalmának megerősödését jelentette a gazdaságban, különösen az energiaszektorban. Az ország területi egysége megerősödött, valamint az orosz gazdaság óriási növekedésnek indult. A központosítás és a gazdasági jólét a rendszer nagymértékű társadalmi népszerűségét eredményezte. A belpolitikai helyzet stabilizációjával, a regionális vezetők hatalmának csökkenésével Putyin visszanyerte a külpolitika feletti teljes ellenőrzést és hozzáláthatott egy egységes orosz külpolitika kialakításához (Kaczmarski, 2014:398).

A Szovjetunió felbomlása után Oroszország szembe kellett nézzen a szuperhatalomból középhatalommá válással, valamint azzal, hogy stratégiai szövetségesek nélkül maradt. A külpolitikai mozgástér megnövelése létfontosságú volt az ország számára (Deák, 2007:135), amelyhez kiszámítható, pragmatikus szereplőként kellett feltűnnie. A 2000-es évek első felében Oroszország nem rendelkezett a kellő eszközrendszerrel, hogy fel tudjon lépni érdekeinek védelmében, ezt mutatja az iraki konfliktus során tanúsított visszafogottsága – az orosz-amerikai jó viszony megőrzésének érdekében –, valamint a színes forradalmak alatti tehetetlensége. A belső viszonyok helyreállítása, stabilizálása mellett az orosz gazdaság fellendülése az ország nemzetközi befolyásának növekedését jelentette (Lukyanov, 2016:34).

2006-ra az orosz vezetés elveszítette bizalomteli viszonyulását az Egyesült Államokhoz, valamint kellőképp megerősödött az ország, ahhoz hogy felhagyjon az addigi visszahúzódnóbb külpolitikai magatartásával. Putyin 2007-es müncheni beszéde nyílt szakítás az addigi nyugatbarát, főként Amerika-barát külpolitikai magatartással és az Egyesült Államokkal való szembehelyezkedés kezdete, amely során kijelenti, hogy Oroszország meg fogja védeni nemzeti érdekeit a nemzetközi színtéren (Mattelaer & Vansina, 2020:7). Putyin elnökségének nyolc éve alatt megteremtette a stabil orosz állam politikai és gazdasági alapjait, amelyek előfeltételei voltak Oroszország nemzetközi színtérre való visszatérésének.

II.2.3.2. Társadalmi támogatottság és gazdasági háttér

Putyin hatalmas népszerűségnek örvendett 2000 és 2008 között. Az új orosz elnök a 2000 márciusában tartott választáson a szavazatok 52,9%-át szerezte meg (CSPP, 2004), a Jelcin utáni személyi változás már önmagában pozitív várakozással töltötte el az orosz társadalmat. A 2004

márciusában tartott elnöki választásokon a szavazatok 71,3 százalékával Putyint újra megválasztották (CSPP, 2004). A Levada Center statisztikái szerint Putyin társadalmi támogatottsága a nyolcéves elnöksége alatt 87%-ra is felemelkedett, valamint 60% alá egyáltalán nem esett (2024).

Az orosz társadalom számára a jelcini vezetés káosszal teli évtizede után, a legfontosabb érték a stabilizáció volt, amelyet Putyin megvalósított a belpolitikai viszonyok központosításával, ezenkívül a gazdasági növekedés játszott fontos szerepet a népszerűségében. Putyin elnökségének nyolc éve alatt a lakosság reáljövedelme 2,5-szeresére nőtt (Bába, 2009:20), a szegénységi ráta pedig a 2000-ben mért 42,6%-ról 2008-ra 9,4%-ra csökkent (Macrotrends, 2024b), valamint a munkanélküliségi ráta a 2000-ben mért 10,6%-ról 2008-re 6%-ra csökkent.

A két putyini ciklus idején Oroszország gazdasága dinamikus növekedést mutatott. Annak ellenére, hogy Oroszország nem támogatta az iraki beavatkozást, igazi nyertese lett az amerikai intervenciónak. Az elhúzódó beavatkozás az olajár folyamatos megnövekedését eredményezte (2000-ben hordónkénti ára 40 dollár alatt járt, 2008-ra 120 dollár fölé ment az ár), és az ország szigorú tartalékolási politikájának eredményeként 2008-ra Oroszország a világ 3. legnagyobb valutatartalékokkal rendelkező országa lett (Bába, 2009:20).³

2000 és 2008 között Oroszország évi 5-8 százalékos gazdasági növekedést produkált (Macrotrends, 2024a), amely mögött nem csupán az energiapiac kedvező helyzetét eredményező megnövekedett energiaárak álltak, hanem az orosz gazdaságpolitikai döntések – az orosz rubel leértékelése, a bankszektor átalakítása és az adórendszer egyszerűsítése – is hozzájárultak (Bába, 2009:20). 2007-re Oroszország vásárlóerő-paritáson számolva a világ hetedik legerősebb gazdaságává vált (Bába, 2009:20), amely adat jelezheti számunkra azt a fajta orosz gazdasági növekedést, amely kellő alapját jelenthette az egyre magabiztosabb külpolitikának, valamint Putyin társadalmi támogatottságának és népszerűségének központi bázisát képezte az első két elnöki ciklusa folyamán.

³ 2000-ben körül-belül 13 milliárd valutatartalékkal rendelkezett, 2008-ra megközelítőleg 600 milliárdra nőttek a tartalékai.

II.3. Medvegyev elnöksége (2008-2012)

II.3.1. Medvegyev elnöki ciklusa a belpolitikában

II.3.1.1. A Putyin-Medvegyev tandem

A 2008-as elnökválasztásokat sokáig kérdések övezték. Több opció is felmerült annak érdekében, hogy Putyin megtarthassa az ország első számú hatalmi pozícióját, az alkotmány felülírása, megváltozása nélkül (Póti, 2008:15-16). Az alkotmány szerint a megengedett egymást követő hivatali ciklusok száma kettő, ezáltal szükség volt valakire, aki az akkori politikai rendszer fennmaradását és Putyin hatalmon maradását biztosítja – a Kremlnek ekkor még szándékában vagy erejében nem álló – alkotmánymódosítás nélkül (Shevtsova, 2009:8-9).

Putyin 2007 decemberében utódjelöltjének ajánlotta Dmitrij Medvegyevet (Bába, 2009:16). A 2008 márciusában tartott elnökválasztáson Medvegyev már az első körben megszerezte a szavazatok többségét, és a szavazatok 70,3 százalékával – a rendszerváltozást követően – Oroszország harmadik elnökévé választották (CSPP, 2008). Medvegyev pár nappal az elnökké jelölését követően jelezte szándékát, miszerint az akkor még az ország élén álló elnököt szeretné felkérni a miniszterelnöki pozícióra, aminek elvállalását Putyin a hatalompárt decemberi kongresszusán jelentette be (Bába, 2009:17).

Elsőre különösnek tűnt, hogy a szuperelnöki pozíciónak alárendelt miniszterelnöki beosztást veszi át Putyin, valamint nemcsak a jóval kisebb miniszterelnöki hatáskör, hanem az addig alkalmazott elnök-kormány felállás – miszerint a társadalom a politikai vezetés sikereire az elnök eredményeként, míg kudarcaira a kormány hibájaként tekint – is érdekes helyzetet jelentett a hatalom számára (Póti, 2008:15). A tandem vezetése alatt kétség sem fért hozzá, hogy továbbra is Putyin gyakorolta a hatalmat, míg Medvegyev elfogadta ezt a helyzetet és nagyobb összetűzések nélkül, összedolgozva vezették az országot 2008 és 2012 között.

II.3.1.2. A medvegyevi olvadás

Medvegyev elnökké választásakor széleskörű reformprogramot hirdetett meg modernizáció név alatt. A reformok négy területre koncentráálódtak: a gazdaságra és korrupcióra, a jogállamiságra, a civil társadalomra és médiára, valamint a politikai rendszerre.

A gazdasági modernizációra vonatkozó programja az olaj- és gázexporttól való függőség csökkentését és a tudásalapú gazdaság felé való elmozdulást tűzte ki célul (Wilson, 2015:146).⁴ A kezdeményezései nem voltak újítóak, legtöbb eleme a putyini 2020-as stratégia különböző részeinek meghosszabbítása vagy újraindítása volt (Wilson, 2015:146). Az országot elérő válság következtében a medvegyevi gazdaságpolitika főként a krízis kezelésével foglalkozott. A Medvegyev idején kezdeményezett liberális gazdasági reformok korlátozottak voltak és nem eredményezték a kormányzat gazdaságban betöltött szerepének csökkenését (Wilson, 2015:146-147).⁵ A korrupció tekintetében is több új törvény született, meghatározták a korrupció fogalmát, megemelték a korrupciós bűncselekményekre kiszabható büntetések mértékét (Wilson, 2015:147). A korrupciós ügyek száma valóban megnőtt a bíróságokon, viszont az uralkodó elitet nem vette célba, ezáltal hiányosnak, súlytalannak tekinthető a korrupció elleni küzdelem.

A jogállamiság megerősítésének érdekében a bíróságok és a rendőrség területén vezettek be változtatásokat. A bevezetett jogi reformok vegyes képet mutattak, a pozitív reformok látszólagosak voltak,⁶ míg több negatív, visszalépést jelentő módosítást elfogadtak. A reformok közül érdemes kiemelni a 2009-es Alkotmánybíróságot érintő döntést, amelynek értelmében az elnök nevezi ki a legfelsőbb bírák elnökét és két elnökhelyettesét, ezáltal tovább növelve az elnöki befolyást a bírói testület felett (Wilson, 2015:148-149). A rendőrséget érintő reformok célja a rendőrségi visszaélések csökkentése volt, viszont a bírósághoz hasonlóan ebben az esetben is a végeredmény a rendőrség feletti állami ellenőrzés megerősítése volt (Wilson, 2015:149-150).

A civil társadalommal és médiával való kapcsolatáról az elődjéhez képest Medvegyev rendkívül eltérő benyomást kívánt sugallani. 2009-ben Medvegyev elnöksége alatt csökkentették a civil szervezetek munkájára nehezedő bürokratikus követelményeket (Wilson, 2015:150-151).⁷ A média védelmezőjeként is szívesen szerepelt az új elnök, azonban a többi reformhoz hasonlóan

⁴ A GDP energiatenzitálásának 2020-ra 2007-hez képest 40%-os csökkentését tűzték ki, valamint az energiatermelésben az atomenergia arányának 25%-ra növelését is célként fogalmazták meg.

⁵ Néhány gazdasági reform: bizonyos vállalkozások hatóságoknál történő regisztrációjának megkönnyítése, állami ellenőrzések csökkentése.

⁶ Néhány jogi reform: a szabadságvesztés nélküli büntetések számának növelése, az első alkalommal elkövetett, nem súlyos bűncselekmények esetében a szabadságvesztés eltörlése.

⁷ Csökkentették a nyilvántartásba vételhez szükséges dokumentumok számát, a nyilvántartásba vétel megtagadására szolgáló indokok sorát, valamint az állami ellenőrzések számát.

szintén egy hangzatos, de üres célkitűzés maradt. Az ígéretekkel szemben a médiaszabadság helyzete sem javult Medvegyev idején (Wilson, 2015:151-152).⁸

Medvegyev alatt számos reformot vezettek be a politikai rendszerre vonatkozólag is. Csökkentették a pártok bejegyzéséhez szükséges taglétszámot (500 főre), eltörölték a választásokon való részvételhez szükséges aláírások számát (az elnökválasztás kivételével), valamint a 2011-es tüntetések hatására újra bevezették a regionális kormányzók közvetlen megválasztását (Wilson, 2015:152-153).⁹ Habár a fentebb bemutatott intézkedések megkönnyítették a pártok létrehozását, a választási blokkok tilalmának függvényében nem jelentettek valós előrelépést az ellenzéki pártok megerősödésében, összefogásában.

A modernizációs reformcsomagon kívül a politikai rendszer működését és az alapokmányt érintő változtatást érdemes még említeni. 2008 novemberében Medvegyev bejelentette az alkotmánymódosításról szóló kezdeményezését, amely az elnöki mandátumot négyről hat évre, valamint az Állami Duma működési idejét a korábbi négyről öt évre emelte (Shevtsova, 2009:14).

A liberális(abb) politikus hírében álló, új elnöktől sokan várták a Putyin utáni olvadás időszakát, azonban ez nem következett be. A “medvegyevi olvadás” célja nem a politikai rendszer demokratizálása, vagy a civil társadalom liberalizálása, hanem sokkal inkább a rezsím irányításának fenntartása, megerősítése volt, megtévesztő reformok és félbehagyott intézkedések révén. A reformokra ezenkívül a hazai liberális kisebbség megszólítására, valamint a Nyugat jóindulatának megnyerésére tett kísérletként gondolhatunk (Shevtsova, 2009:19).

II.3.1.3. A belpolitikai válság kibontakozása (2011-2012)

A választási csalás művészete régóta ismert Oroszország számára, viszont a Kreml hosszú ideje nem nyúlt olyan észrevehetően a választásokhoz, mint 2011 decemberében. A 2011-es Duma-választás során a kormányzat jelentősen manipulálta a választási eredményeket. Több felmérés szerint a leadott szavazatok több mint 10%-át érintette a választási csalás (Hotchkiss, 2013), amely katalizátoraként szolgált a 2011 végétől meginduló tiltakozási hullámnak (Chaisty & Whitefield, 2013:389).

⁸ Az újságírók továbbra sem tudósíthattak szabadon a kormányzati korrupcióról, az emberi jogok megsértéséről vagy a választási visszaélésekről.

⁹ A törvény által előírt szűrők rendszere, viszont továbbra is biztosította a rezsím választások feletti befolyását.

A tüntetéseket nem kizárólag a választási csalás váltotta ki, hanem több tényező is közrejátszott benne. Vlagyimir Putyin bejelentése a 2012-es elnökválasztáson való újraindulásról hatalmas csalódottságot váltott ki a Medvegyev második elnöki ciklusában és az általa hirdetett politikai és gazdasági modernizációs program megvalósulásában hívőkből (Chaisty & Whitefield, 2013:390). Elégedetlenségüket fokozta, hogy a 2008-as alkotmánymódosítás értelmében Putyin esetleges harmadik ciklusa hatéves időszakot ölel majd fel. A politikai vezetésben való csalatkozók számára, a gazdasági körülmények sem javítottak a helyzeten. A gazdasági válság felszínre hozta az orosz irányításba vetett egyre tetemesebb bizalomvesztést.

II.3.2. Az orosz külpolitika 2008 és 2012 között

II.3.2.1. Az orosz-georgiai háború

A 2008-as orosz-georgiai háború volt Oroszország első katonai offenzívája egy másik állammal szemben a hidegháború véget érése óta. Augusztus 7-én éjszaka Miheil Szaakasvili, georgiai elnök elrendelte a georgiai fegyveres erők bevetését Dél-Oszétia ellen (de Haas, 2009:4). Dél-Oszétia 1991-ben vált ki Georgiából, *de facto* önálló állammá vált, viszont a nemzetközi közösség egyetlen tagja sem ismerte el és így továbbra is *de jure* Georgia területének részét képezi (Allison, 2009:186).

Dél-Oszétia és Georgia között számos fegyveres összecsapásra került sor 2008 júliusától kezdve, amit augusztusban Georgia fegyveres támadása követett (Deák et al., 2008:4). Oroszország beavatkozása magától értetődő volt, de az intervenció indoklása már kevésbé. Az önvédelemtől kezdve, Oroszország békefenntartói megbízatásán át, humanitárius katasztrófa megakadályozásáig széles skálán mozgott a magyarázat (Allison, 2009:175-182).

Miután megszületett az ellentámadásról szóló politikai döntés a kaukázusi térségben állomásozó orosz csapatokat gyorsan és határozottan mozgósították (Rácz, 2008:55). A tbiliszi vezetés – amely villámháborús jellegű sikert várt (Deák et al., 2008:5) – nem számított a dél-oszét fegyveres erők és az ott állomásozó orosz békefenntartó csapatok erőteljes ellenállására (Rácz, 2008:55). Tbiliszi a 8-ai délután folyamán már néhány órás tűzszünetet ajánlott. A pár órás szünetet kihasználva az orosz erősítések megérkeztek a dél-oszétiai területekre (Rácz, 2008:55). Az orosz légierő a harcban résztvevő georgiai csapatokon kívül hátszágbeli célpontokat is bombázott, amely ellen a georgiai légvédelem nem volt felkészülve (Deák et al., 2008:6). A dél-oszétiai harcokkal párhuzamosan Moszkva a másik szakadár köztársaságban, Abháziában is támadást indított az ott lévő georgiai

erők ellen (Rácz, 2008:56). Az Abházia területén folytatott hadműveletek során az orosz csapatok átlépték az abház-georgiai határt és tovább hatoltak Georgia belső területei felé (Deák et al., 2008:7).

A fegyveres konfliktusnak augusztus 12-én ért vége, az Európai Unió és Nicolas Sarkozy, francia elnök közvetítésével létrejött béketervnek megfelelően (Deák et al., 2008:7). A behatolás ellenére Oroszországnak nyilvánvalóan nem állt céljában Georgia elfoglalása, viszont Tbiliszi jövőbeni elrettentését szolgálta a hasonló akcióktól (Deák et al., 2008:13), valamint az ország – ekkor már napirendre kerülő – NATO-tagságának ellehetetlenítését (Andrékó, 2022:5).

Moszkvának érdekében állt a dél-oszétiai konfliktusba való beavatkozás, hiszen nem engedhette meg magának, hogy kimaradjon a közvetlen közelében, a posztszovjet térségben zajló konfrontációból. A Kreml deklarálta a beavatkozással, hogy a térségben zajló bármilyen nemű konfliktus - különösen fegyveres összecsapás - Oroszországra tartozik, és részvétele, beleegyezése nélkül nem oldható meg. 2008. augusztus 26-án Oroszország elismerte Dél-Oszétia és Abházia függetlenségét és hivatalosan felvette a diplomáciai kapcsolatokat a két szakadár köztársasággal (Sz. Bíró, 2014b:39). Ezzel a lépésével Moszkva szemléltette határozottságát az ügyben és egyúttal a térségre vonatkozó erejét is demonstrálta.

II.3.2.2. Az orosz-georgiai háború következményei

A 2007-es müncheni beszéd után, az orosz-georgiai háborúval az orosz-amerikai kapcsolatok újabb mélypontra kerültek. Az orosz fegyveres erők Georgia saját területére való behatolása széleskörű felháborodást váltott ki Nyugaton, a georgiai konfliktus után a NATO a Moszkvával való katonai és politikai együttműködésének nagy részét befagyasztotta (de Haas, 2009:5). A NATO külügyminiszterei kijelentették, hogy Oroszország katonai fellépése aránytalan volt és szabálytalan, valamint megsértette a helsinki megállapodást. Moszkva önvédelemre¹⁰ hivatkozó fellépése nemzetközi jogi szempontból nem indokolta az orosz beavatkozást (Allison, 2009:175-180). Georgia is megszegte a nemzetközi jog rendelkezéseit azáltal, hogy a szerződéses kötelezettségvállalásait megszegve fegyveres erővel kívánta visszaszerezni fennhatóságát Dél-Oszétia felett (Deák et al., 2008:10).¹¹ A konfliktus hatására Oroszország elérte a célját, Georgia

¹⁰ Az orosz békefenntartók és az orosz állampolgárok védelmére hivatkozott. A Dél-Oszétiában és Abháziában élő orosz állampolgárok alatt a területeken élő orosz útlevelel rendelkezőket értették.

¹¹ Az 1992-es szocsi egyezményben, majd az 1995-ös és az 1996-os megállapodásban rögzítették az erőszak alkalmazásától való tartózkodási kötelezettségüket.

és Ukrajna NATO csatlakozási folyamatot lelassították és 2008 decemberében nem vették fel őket a tagságot előkészítő Tagsági Akciótervbe (de Haas, 2009:6).

II.3.2.3. A nemzetközi izoláció enyhülésének időszaka

2009-től kezdve Oroszország és a Nyugat kapcsolatában átmenetileg enyhültek a feszültségek. Az Obama-adminisztráció beiktatásával lassú közeledésnek indultak az orosz-amerikai kapcsolatok. Az új amerikai elnök kezdeményező viselkedése ígéretes nyitást jelzett a viszonyrendszer jövőjét tekintve. Obama 2009 szeptemberében visszavonta az európai rakétatelepítés tervét (Gecse, 2012:195). Ezenkívül 2010 áprilisában Oroszország és az Egyesült Államok aláírta az új START-szerződést (Sz. Bíró, 2014b:43).¹² Irán kapcsán is hajlandóságot mutatott az orosz álláspont a Nyugattal való megegyezésre (Sz. Bíró, 2014b:43).

2009-ben a NATO-val való kapcsolatok is normalizálódtak. 2009 júniusában a NATO és Oroszország a NATO-Oroszország Közös Állandó Tanács ülésén megállapodtak a katonai együttműködés újraindításáról (de Haas, 2009:7). A közös együttműködést megerősítették az afganisztáni háború, a kábítószer-kereskedelem, a szomáliai kalózkodás, a terrorizmus és a nukleáris fegyverek elterjedése elleni fellépés terén (de Haas, 2009:7).

A 2010-es évek elején azonban újra felerősödtek a feszültségek, elsősorban Washington arab tavasszal kapcsolatos viselkedése miatt. A katonai beavatkozásra feljogosító 2011 márciusában elfogadott, 1973. számú ENSZ BT határozatot Oroszország nem vétőzta meg, így a nyugati hatalmak be tudtak avatkozni Líbiába (Türke et al., 2011:65). Később azonban hangosan kritizálta a NATO-beavatkozást. Moszkva úgy érezte, hogy az Egyesült Államok által vezetett beavatkozás visszaélt a megelőlegezett bizalommal, ugyanis nem csupán a civilek védelmében avatkoztak be, hanem a rezsim megbuktatásának céljából (Molnár et al., 2019:102).

II.3.3. Medvegyev elnöki ciklusának értékelése

II.3.3.1. A medvegyevi belpolitika és külpolitika kapcsolata

A Medvegyev által jelentett lehetséges fordulat, a rendszer demokratizálásának és liberalizálásának irányába történő lépés nem valósult meg. Az új elnök a reformjaival tovább erősítette a fennálló rendszert és a központosítást. A Georgiával szembeni háború ékes bizonyítéka volt az érdekközpontú külpolitikai magatartás követésének. A háború a medvegyevi modernizációs

¹² 1550 darabra csökkentette a nukleáris robbanófejek számát, a hordozóeszközök számát pedig 700 darabra (Sz. Bíró, 2014b:43).

reformok háttérbe szorulását eredményezte, az érdekeiért fellépő Oroszország és a “háborús elnökként” feltűnő Medvegyev pedig elnyerte az orosz társadalom tetszését (Shevtsova, 2009:11).

A 2008-as válság viszont véget vetett annak a sikertörténetnek, amelyre a putyini első két ciklus épült. Az első két ciklust jellemző gazdasági fellendülés recesszióba váltott Medvegyev elnöksége alatt. A növekvő gazdaság, amely a Kreml népszerűségének biztos forrását jelentette 2000 és 2008 között, a globális gazdasági válság okozta visszaeséssel veszélybe sodorta a rendszer társadalmi legitimációját.

A medvegyevi elnöki ciklus idején láthatjuk, hogy miként lavírozott Oroszország a Nyugatellenes és a Nyugattal lévő narratíva között, miközben próbálta követni külpolitikai érdekeit és biztosítani a társadalmi támogatottságát. A georgiai háború elindításakor a fennálló hatalom élvezte a népszerűséget és a még stabil gazdasági környezetet, amelyeknek segítségével egy aktívabb, konfrontálódó külpolitikai vonalat követhetett. A georgiai beavatkozás tovább növelte a Kreml támogatottságát, így szabadon veszélyeztethette a Nyugattal való kapcsolatait. Viszont a gazdasági válság alatt, amikor a gazdasági erejével együtt a társadalmi támasza is megingott a politikai vezetésnek, akkor enyhülés állt be az orosz-nyugati kapcsolatokat tekintve, habár a belső narratíva továbbra is próbálta erősíteni a társadalomban a Nyugat által ”ostromlott erőd” elképzelést. Viszont a külső ellenségkép nem volt elegendő a 2011-2012-es tüntetési hullámok lezárására, így egy másfajta politikai megközelítésre volt szüksége az újra elnöki hivatalba lépő Vlagyimir Putyinnak.

II.3.3.2. Társadalmi támogatottság és gazdasági háttér

Medvegyev megválasztásakor széleskörű támogatottságnak örvendett. 2008-ban a Levada Center felmérései szerint a válaszadók 73%-a helyeselte Medvegyev elnöki tevékenységét (22%-a nem helyeselte) (Levada-Center, 2018). Medvegyev népszerűsége a korábbi miniszterelnöki székben töltött éveihez képest emelkedett, Putyin népszerűsége pedig a hosszú ideje tapasztalható támogatottságát mutatta. Putyin tevékenységét 2008-ban a válaszadók 83%-a támogatta (15%-a nem támogatta) (Levada-Center, 2018). Az orosz-georgiai háború után a Putyin-Medvegyev-tandem népszerűsége tovább növekedett (Treisman, 2011:607-608). A Levada Center felmérései szerint a válaszadók több mint fele (70%) szerint „Az orosz hatóságok mindent megtettek, hogy megakadályozzák a konfliktus eskalálódását és a mészárlást” (Levada-Center, 2009:115).

A 2008-as gazdasági krízis a bérek nagymértékű visszaeséséhez, egyúttal a munkanélküliség növekedéséhez vezetett. 2007 és 2009 között a munkanélküliségi ráta 6%-ról 8,3%-ra emelkedett

(Statista, 2021). Míg az átlagos havi reálbérek éves növekedésének tekintetében, a 2007-es 17,2%-os növekedéséhez képest, 2009-ben 3,5%-os visszaesés volt látható (Statista, 2022). A szegénységi ráta habár csökkent 2008 és 2012 között, a 2000-2008 közötti dinamikus csökkenéshez képest sokkal enyhébb visszaesést mutatott. Annak ellenére, hogy Oroszország gazdasága gyorsan talpra állt a 2009-es csúcspontot követően, a gazdasági válság megoldása széleskörű elégedetlenséget váltott ki a társadalomból. A Levada Központ 2012-es felmérései szerint 2012 tavaszán az orosz nép rosszabbul vélekedett az orosz gazdasági helyzetről, mint 2008 első felében, a válság kitörésekor (Levada-Center, 2013:42-45).

Tehát hiába lábalt ki Oroszország a válságból, a gazdasági problémák nem tűntek el az orosz társadalom életéből és a társadalom nem érezte a saját életében megjelenő javulást, ami a Putyin-Medvegyev-tandem népszerűségének csökkenéséhez vezetett. Az Amerika-ellenes retorikát igyekezett kihasználni az orosz vezetés, de a külső ellenségkép nem enyhített a társadalom kiábrándultságán (Shevtsova, 2009:22). Ezt mutatja a 2011. decemberi Duma-választások eredménye, amelyek a korábbi 2007-es eredményhez képest – még a nagymértékű csalás mellett is – látványos csökkenést mutattak. Az Egységes Oroszország párt 2007-ben a leadott szavazatok 64,3%-át szerezte meg, míg 2011-ben a Kreml parlamenti támaszát jelentő párt a szavazatok 49,3%-át tudhatta magáénak. A Levada Center 2012-es eredményei szerint a választadók 57%-a (a 2008-as 73%-hoz képest) helyeselte Medvegyev elnök tevékenységét, míg 41%-a elutasította (2008:22%) (Levada-Center, 2018). Putyin népszerűsége hasonló, sőt még jelentősebb visszaesést mutatott, a 2012-es eredmények alapján a választadók 63%-a (2008:83%) támogatta Putyin tevékenységét, míg 35%-a elutasította (2008:15%) (Levada-Center, 2018). A Duma-választást követő, 2012 márciusában tartott elnökválasztás is hasonló tendenciát mutatott. Vlagyimir Putyin a leadott szavazatok 63,6%-át tudta megszerezni (CSPP, 2012), ezzel szemben Medvegyev, az előző elnökválasztáson a szavazatok 70,3 százalékával nyert széleskörű társadalmi legitimitációt. Oroszország bár gazdaságilag jól kezelte a 2008-as válságot, politikailag már kevésbé.

II.3.3.2.1. Globális gazdasági válság

A 2000-es éveket jellemző orosz gazdasági növekedésnek vetett véget a 2008-as gazdasági válság. Az ország az első két putyini ciklus alatt felhalmozott nemzetközi tartalékai 2008-ban közel 600 milliárd dollárra nőttek (Robinson, 2013:453). A pozitív költségvetési egyenlege, az alacsony államadóssága, valamint a nemzetközi devizatartalékai miatt Oroszországot egy erős(ebb)

gazdasági pozíció pillanatában érte el a gazdasági krízis (Robinson, 2013:454). Viszont fontos kiemelni, hogy az orosz gazdaság modernizációja a 2000-es években sem történt meg, ami miatt egy energiaszektorra támaszkodó gazdasági rendszer jött létre, amelynek sebezhetőségére a válság is rámutatott.

A 2007-es 8,5%-os gazdasági növekedéshez képest, az egész évet tekintve 2008-ban már csak 5,2%-os növekedésre volt képes, majd 2009-ben, a válság csúcspontjának elérésekor 7,8%-os visszaeséssel zárt Oroszország (Macrotrends, 2024a). 2008 nyara és 2009 eleje közötti az olajár hordónként több mint 80 dolláros csökkenést mutatott (Statista, 2024). Kezdetben a válságra pénzügyi válságként tekintettek, ezért a gazdasági válaszlépéseket a központi bank vezette. 2008 őszétől a központi bank az orosz tartalékok felhasználásával kísérelte meg lassítani a rubel leértékelődését (Robinson, 2013:458). Az orosz gazdaságpolitika a valutavédelmet, később pedig a gazdaság élénkítését priorizálta. A tartalékalapban tartott összeg 2008 és 2009 között majdnem felére csökkent (Trading Economics, 2024).¹³

2009 januárjától a rubel elkezdett stabilizálódni, ami fokozatosan lehetővé tette a cégek és bankok számára a külföldi hiteleknek és adósságaiknak fedezését. Majd 2009 tavaszától az olajárak emelkedése is hozzájárult a rubel erősödéséhez és egyúttal a gazdaság stabilizálódásához (Robinson, 2013:459).¹⁴ 2009 végétől újra megindult az orosz gazdasági növekedés, az ország a 2010-es évet már 4,5%-os növekedéssel zárta (Macrotrends, 2024a). Holott a 2008-as gazdasági világválság Oroszországot sem kímélte, az ország viszonylag gyorsan és hatékonyan kezelte a gazdasági krízist.

II.4. Putyin harmadik elnöksége (2012-2018)

II.4.1. Putyin harmadik elnöki ciklusa a belpolitikában

II.4.1.1. A belpolitikai zűrzavara adott válasz – represszív fordulat

Adam Przeworski szerint a tekintélyelvű rezsimek egyensúlya a hazugságon, a félelmen és a gazdasági jóléten nyugszik, ha az egyik pillér meggyengül, akkor az a másik két pillér megerősödését fogja determinálni (Nadskakuła-Kaczmarczyk, 2023:4-5). Putyin első két ciklusa alatt a gazdasági fellendülés biztosította a puhább autoriter rezsim működését, nem volt szükség

¹³ A 2008 nyarán hozzávetőleg 600 milliárd értékű valutatartalék 2009 telére 400 milliárd dollár alá csökkent.

¹⁴ 2009 tavaszától fokozatosan emelkedett az olajár, 2009 tavaszán megközelítően 40 dollár/hordó, 2011 tavaszára több mint 100 dollár fölé nőtt a hordónkénti ára.

nagymértékű represszióra. A média manipulációja, a civil szervezetek korlátozása és az ellenzék elszigetelése elegendőnek bizonyult. Viszont a 2008-2009-es gazdasági válság felborította a *status quo*-t, a gazdasági jólét pillérének hiányában a rezsim egyensúlya megrendült. Ennek következményeként a 2011-2012-es tüntetések megrázták az orosz politikai rendszert, a tömeges tiltakozások nyomán a megengedő tekintélyelvű rendszer fenntarthatósága megkérdőjeleződött.

A hazugság pillére a populista retorika és az ígéretek politikájának előtérbe kerülését foglalta magába. Putyin számára nem jelentettek újdonságot a populista elemek, de csak a 2011-2012-es választási időszak után váltak a politikai repertoárjának meghatározó oszlopává (Robinson & Milne, 2017:413), válaszul az ellenzék populista eszközöket bevető kampányaira (Gel'man, 2015:178). Putyin az orosz nép képviselőjének és védelmezőjének szerepében tűnik fel, aki mind a belső, mind a külső fenyegetésekkel szemben felveszi a harcot. A belpolitikai veszélyt az ország belső stabilizációját veszélyeztető tényezők, míg a külpolitikai ellenséget a Nyugat jelenti. A Krím-félsziget elfoglalása és a Nyugat-Oroszország közötti "harc" fontos elemei Putyin populista retorikájának (Robinson & Milne, 2017:422). A populizmus irányába történő elmozdulás némiképp stabilizálta a rendszert, de nem volt elégséges a problémák megoldására (Robinson & Milne, 2017:413).

A félelem pillére a rezsimmel szembeni kritikus hangok megfélemlítését, nyilvános lejáratását, megszégyenítését és szelektív üldözését jelentette (Gel'man, 2016:41). Az oroszországi represszív fordulat 2012. május 6-án kezdődött el. A 2012 májusában tartott Bolotnaja téri tüntetés után a hatóságok a tömegből véletlenszerűen kiragadtak egyes résztvevőket, és rendőrség elleni erőszakra hivatkozva, bizonyíték hiányában letartóztatások és bebörtönzések tömege vette kezdetét (Rogov, 2018:155). A rendszerrel szembe szegülők számára üzenetközvetítő esemény volt, amely megmutatta azt a kockázatot, amelyet az eseményeken való részvétel önmagában rejt, nagyobb szerepvállalás nélkül is (Rogov, 2018:155). Tehát a "félelem politikája" nem korlátozódik az ellenzék képviselőinek megfélemlítésére, hanem a véletlenszerűen lesújtó kéz koncepciója is megjelenik, amely bárkit elérhet.

A letartóztatások és a megfélemlítés mellett, jogi módosításokra is sor került, amelyek tovább szélesítették az állam kényszerítő apparátusának jogkörét és megemelték a rendszerellenesség költségeit. 2012-ben kiegészítették a civil szervezeteket érintő törvényt. A külföldi ügynökökről szóló törvény kötelezővé tette, hogy azon nem kormányzati szervezetek, amelyek politikai

tevékenységet folytatnak és külföldi finanszírozásban részesülnek, külföldi ügynökként jegyeztessék be magukat (Gel'man, 2016:39-40). A külföldi ügynök státusz nem csupán a civil társadalom lejárátását szolgálta, hanem a jogi és pénzügyi beszámolási kötelezettségük megnehezítését is. A bürokratikus kötelezettségek tovább nehezítették a civil szervezetek munkáját, valamint amennyiben a szervezetek nem jegyeztették be magukat, vagy nem követték a törvény által előírt kötelezettségeiket (akár kreált indok hatására), az nagyarányú pénzügyi terhekhez, büntetésekhez, vagy a szervezet felfüggesztéséhez is vezethetett. Ezenkívül a büntető törvénykönyvbe visszahelyezték a rágalmozás bűncselekményét, amely a Medvegyev elnöksége során elfogadott dekriminalizációs lépések visszaállítását jelentette (Gel'man, 2016:40). Emellett a gyűlésekre, nyilvános összejövetelekre vonatkozó szabályokat megszigorították (nehezebbé tették az események bejelentési és jóváhagyási folyamatát), a szervezéssel és lebonyolítással kapcsolatos szabálysértésekre vonatkozóan pedig megemelték a kiszabható büntetések számát (Gel'man, 2016:40). Valamint a hazaárulás és kémkedés fogalmát újradefiniálták, mindkét bűncselekmény meghatározását kibővítették, a pénzügyi, technikai, tanácsadói vagy egyéb segítségnyújtás ettől kezdve bele tartozik a hazaárulás, kémkedés vétségébe (Weiss, 2013:72-73). Ezenfelül a bankokra és az elektronikus fizetési rendszereken keresztül történő pénzátutalásokra vonatkozó szabályokat is megváltoztatták. A módosítás értelmében a névtelen, egyéni adományok összegét és gyakoriságát szigorúan korlátozták, amely biztosította az ellenzék pénzügyi támogatottságának nagymértékű korlátozását. Az internetre vonatkozó szabályokon is szigorítottak, felhatalmazást adtak különböző weboldalak és közösségi média platformok blokkolására bírósági döntés szükségessége nélkül, ezáltal tovább erősítették az internet feletti állami ellenőrzést (Gel'man, 2016:40). A törvények szándékos homályos megfogalmazása nagy teret nyújtott a kényszerítő apparátus visszaéléseinek.

Az általános megfélemlítésen kívül a rezsim szelektív üldözést, zaklatást is használt. A szelektív elnyomás részeként a politikai ellenzéki vezetők és aktivisták ellen lépett fel a rendszer. Az ellenzék képviselőit igyekeztek a médiában lejártni, valamint a rendvédelmi és bírósági szerveken keresztül nyomást gyakorolni rájuk (Gel'man, 2016:43).

A polgári aktivisták, a politika ellenzék és a civil társadalom megfélemlítése mellett újítása volt a putyini harmadik (elnöki) ciklusnak az elit elleni elnyomás. A 2000-es években az állami tisztviselők elleni hatósági intézkedések, nyomozások, eljárások a hivatalból való lemondásuk után megszűntek, míg a 2010-es években ez megváltozott (Rogov, 2018:168). A vezető tisztségeket

betöltők ellen induló nyomozások, letartóztatások új elemeit képezték a rendszernek (Rogov, 2018:168).¹⁵ A letartóztatások és a bírósági ítéletek a rezsim elit feletti erejét demonstrálta. Az elit lojalitásának biztosítására a 2000-es évekkel ellentétben, mikor a jutalmazáson volt a hangsúly, a 2010-es években hangsúlyosabban megjelent az elnyomás és büntetés eszköze (Rogov, 2018:168-169).

II.4.2. Az orosz külpolitika 2012 és 2018 között

II.4.2.1. A Krím-félsziget elfoglalása

A Krím-félsziget elfoglalása a 21. század első európai területszerzése volt. 2013 novemberében ellenzéki tüntetések kezdődtek Ukrajnában, miután november 21-én Viktor Janukovics visszalépett a régóta tervezett és a társadalom által nagy várakozásnak örvendő európai uniós társulási szerződés aláírásától (Holecz, 2018:68).

Az „Euromajdan” tüntetéssorozat hónapokon keresztül folytatódott, majd február 18. és 20. között több száz ember életét követelő utcai lövöldözések kezdődtek (Black, 2019:129). Február 20-án az ellenzék és a kormány megállapodott az erőszak azonnali felhagyásáról és a tüntetők követeléseinek elfogadásáról (Salushev, 2014:41-42).¹⁶ A követelések között állt az alkotmány 2004 végén elfogadott változatának visszaállítása is, amely szigorúan korlátozta az elnöki jogköröket (Salushev, 2014:41-42). A megállapodással szemben a fegyveres tüntetők átvették a kormányzati épületek feletti ellenőrzést, amelynek hatására az ukrán elnök elmenekült Kijevből (Black, 2019:129-130). Egy nappal Janukovics elnök elmenekülése után, 2014. február 22-én az ukrán parlament, a Rada felmentette az elnököt hivatalából és május 15-re új elnökválasztást írt ki (Black, 2019:129-130). A Nyugattal szemben, amely elfogadta a puccsot, Oroszország illegitimnek tekintette az elnök leváltását (Salushev, 2014:42).

2014. február 26-án jelentek meg először a Krím-félszigeten a ”kis zöld emberkék” vagy – ahogy az orosz hivatalos kommunikációban felbukkant – „udvarias géppisztolyosok”, és megkezdték az ellenőrzés átvételét a terület stratégiai pontjai felett (elfoglalták a félsziget fővárosában lévő parlamentet és a krími kormány épületét) (Holecz, 2018:74). A legtöbb előkészületre mint például

¹⁵ Például letartóztatták a volt gazdasági minisztert, Alekszej Uljukajevet, a Komi Köztársaság kormányfőjét, Vjacseszlav Gaizert (a regionális kormány vezető tisztségviselőinek egy csoportjával együtt), Denis Sugrobovot, a belügyminisztérium korrupcióellenes osztályának vezetőjét (helyettesével és a hivatal nyolc másik tisztviselőjével együtt).

¹⁶ A tüntetők követelték az őrizetbe vettek teljes amnesztiájának biztosítását, új nemzeti egységkormány megalakítását és előre hozott választások megtartását.

az új szevasztopoli oroszbarát polgármester megválasztására, Szevasztopol stratégiai pontjai feletti felügyelet megszerzésére, és Jalta városának megszállására már ezt megelőzően sor került (Holecz, 2018:72-75). Ukrajna február 28-án jelezte hivatalosan az ENSZ-nek aggodalmát a félsziget területi integritásának veszélybe kerülése miatt (Holecz, 2018:76).

Az új krími miniszterelnök március elsejei Moszkvától való segítségkérése előtt, mielőtt a Szövetségi Tanács engedélyt adhatott volna az orosz haderő külföldi bevetésére, a Krím-félsziget felett átvették az irányítást. Március elejére az orosz katonai erők lezárták a félsziget repülőtereit, elfoglalták a telekommunikációs központjait, elvágták a félsziget és a kontinentális Ukrajna közötti optikai kábeleket, és megkezdték a terület Ukrajnától való elszakadásának jogi lépéseit (Holecz, 2018:78). Ezzel párhuzamosan több városban (Harkov, Donyeck, Odessza, Luhanszk, Golrovska/Horvlivska) kormányellenes tüntetések kezdődtek, amelyek még jobban megosztották a kijevi vezetés figyelmét és erőforrásait (Black, 2019:130-131).

A március 16-án tartott krími népszavazás hivatalos eredménye szerint a szavazók 96,7%-a támogatta az Oroszországhoz való csatlakozást, amelyet a Krími Köztársaság Oroszországba történő felvételének kezdeményezése követett (Holecz, 2018:80). Két nappal a rendkívül kétes körülmények között lezajló szavazás után Szevasztopol és a Krím-félsziget az Oroszországi Föderáció részévé vált.¹⁷ Azáltal, hogy az orosz vezetés elfogadta az ukrán nép kérését számos nemzetközi megállapodást segett meg, amelyekben vállalta Ukrajna szuverenitásának és területi integritásának tiszteletben tartását.¹⁸

2014 áprilisában Ukrajna keleti részén orosz önkéntesekből és helyiekből álló szakadár csoportok elfoglalták Luhanszk és Donyeck közhivatalait, és a két megyének körülbelül 40%-át felügyeletük alá vonták. A Krím-félszigettel szemben Donbász területére Ukrajna katonai erőket küldött, így áprilistól megkezdődtek a kelet-ukrajnai harcok (Black, 2019:132-133).

A területszerzési akció megindítása mögött számos lehetséges indítékot sorol fel a szakirodalom. Oroszország az ukrain hatalomátvétel és az oroszbarát Janukovics eltávolítása mögött a Nyugat támogatását, manipulációját sejtette, a 2000-es évek színes forradalmaihoz hasonlóan (Treisman, 2016:48). A moszkvai biztonsági percepció szerint Ukrajna az orosz érdekövezetbe tartozik, így

¹⁷ A részvételi arány 30-50% körül lehetett, külső megfigyelők nem biztosították a szavazás szabályosságát, helyettük a "kis zöld emberkék" körében zajlott le az esemény (Holecz, 2018:80).

¹⁸ Megszegték az 1991-es pucssai megállapodást, az 1994-es budapesti memorandumot és az 1997-es ukrán-orosz barátsági szerződést.

Oroszország számára fontos volt az ország Nyugat felé fordulásának megakadályozása, valamint geostratégiai érdekként a szevasztopoli kikötő megtartását szokták említeni (Treisman, 2016:47). Habár a NATO-hoz való közeledés felmerült már ebben az időszakban, ekkor még sem az ukrán nép többsége nem kívánt csatlakozni (Anisimova, 2023), sem a NATO-tagállamok többsége nem kívánta felvenni az országot (Gecse, 2012:193).¹⁹ Oroszország ukrainai beavatkozása nem tudta megakadályozni Ukrajna Európai Unióhoz való közeledését, 2015-ben aláírta az ukrán parlament a társulási megállapodást, viszont az Európai Unió csak 2016-ban fogadta el több biztosítékkal kiegészítve, köztük azzal, hogy a megállapodással Ukrajna nem válik tagjelölt országgá (Tálas, 2017:70). A fekete-tengeri kikötőt illetően pedig Medvegyev elnöksége alatt a harkivi egyezményben 2042-ig meghosszabbították a bázis használatáról szóló szerződést (Black, 2019:132), amit nagy valószínűséggel nem mondott volna fel Ukrajna, tehát ennek az elvesztése sem fenyegette az orosz érdekeket. Oroszország hivatalos álláspontja szerint az Ukrajnában élő oroszok fenyegetettségnek voltak kitéve, ezért a védelmük érdekében, Moszkva által elismert orosz katonai beavatkozás nélkül az ország csupán tiszteletben tartotta a népek önrendelkezési jogának akaratát, vagyis elfogadta az Ukrajnában élő orosz kisebbség Oroszországhoz való csatlakozásának kérését (Treisman, 2016:47). A Krím-félszigeten élő oroszok és a Krím Oroszországhoz kötődő történelmi kapcsolatai szintén felmerültek ürügyként. A felsorolt indokok egyike sem indokolhatta volna egy szuverén államba történő beavatkozást és a szuverenitásának megsértésével járó területelcsatolást.

II.4.2.2. A Krím-félsziget elfoglalásának következményei

A nemzetközi közösség nem fogadta el a krími népszavazás eredményének érvényességét, és nem tekinti legitimnek a terület Oroszországhoz való csatolását (Black, 2019:131). Az ukrán beavatkozás következtében felerősödött Oroszország nemzetközi izolációja és – ellentétben az orosz-georgiai háborúval – széleskörű szankciókat vezettek be az ország ellen (European Council, 2024).²⁰ 2014 júliusában a maláj gép lelövése – amelyet először magukra vállaltak a szakadárok, majd később miután kiderült, hogy egy utasszállító gép zuhant le, visszavonták erről szóló

¹⁹ Az ukrán társadalom megközelítőleg 70%-a ellenezte az ország NATO-tagságát 2013-ban (Anisimova, 2023).

²⁰ Egyedi korlátozó intézkedések: orosz tisztviselőkkel szembeni utazási tilalom, vagyoni eszközök befagyasztása, gazdasági és kereskedelmi szankciók a pénzügyi, energetikai és védelmi ágazatra vonatkozólag, a G8-as csoportból való kizárás (European Council, 2024).

nyilatkozataikat – tovább súlyosbította Oroszország nemzetközi helyzetét, gazdasági szektort érintő szankciókat vezettek be ellene (Black, 2019:133-134).

Oroszország abbeli vágya, hogy a félsziget elfoglalása olyan mértékben destabilizálja Ukrajnát és az új kijevi vezetést, hogy ennek következtében az ország hajlandó lesz vele tárgyalni, nem valósult meg. A gyenge gazdasági helyzetben lévő Oroszország számára létfontosságú volt a 2011-ben meghirdetett Eurázsiai Gazdasági Unió létrehozása. Ukrajna azonban nem kívánt csatlakozni a szervezethez, így az aligha válhatott volna olyan integrációvá, amelyet Moszkva eredetileg elképzelt (Simão, 2016:502). Az oroszbarát Janukovics elnöksége idején voltak jelei annak – a folyamatos orosz nyomásgyakorlás hatására –, hogy Kijev kész lesz csatlakozni a szervezethez,²¹ de a 2014-es hatalomváltás megszüntette ennek esélyét.

Oroszországnak egyre több gondot okoztak a kelet-ukrajnai szakadár területek is. A kelet-ukrajnai szeparatista csoportok nem érték el céljukat, nem sikerült kiterjeszteni fennhatóságukat az oroszajkú területek egésze felett (*Novorosszija*). Az üggyel kapcsolatos moszkvai dilemmát jelzi, hogy a szakadár népköztársaságok 2014 májusában kikiáltott függetlenségét Oroszország sem ismerte el (Tálas, 2017:66). A szeptember 5-én aláírt és a szeptember 19-ei memorandummal kiegészített minszki megállapodásnak célja a kelet-ukrajnai harcok eszkalálódásának megakadályozása volt (Póti, 2017:63). A tűzszünet Oroszország szempontjából az orosz érdekeket volt hivatott szolgálni, mind a konfliktus befagyasztott jellegét, és ezáltal az állandó nyomásgyakorló eszközként való megmaradását, valamint az orosz társadalom előtti vereség csöndes szőnyeg alásöprését. A *Novorosszija* felett nem sikerült teljes fennhatóságot szerezni, viszont a harcok költségei folyamatosan emelkedtek, és az Ukrajnában elesett orosz katonák ügye is egyre nagyobb visszhangot keltett Oroszországban (Rácz, 2014:129). A minszki fegyverszünet nem eredményezte a harcok teljes leállítását, viszont az összecsapások intenzitásának csökkenését elérte (Rácz, 2014:129). 2015. február 12-én aláírták a Minszk-2 megállapodást, amely a tűzszünet megerősítését tűzte ki céljául (Póti, 2017:63). A megállapodás azonnali és teljes tűzszünetet írt elő a donyecki és luhanszki terület egyes részein (Black, 2019:140).

²¹ Oroszország mind a büntetés, mind a jutalmazás által próbált nyomást gyakorolni Kijevre. Büntetések: gázszállítás felfüggesztése, elmaradt gázzámlák kifizetésének sürgetése, jutalmak: a földgáz árának csökkentése, ukrán állampapírok megvásárlása. (Black, 2019:127).

II.4.2.3. A szíriai beavatkozás

A szíriai intervenció volt az első alkalom, amikor Oroszország a volt Szovjetunió határain túl fegyveresen beavatkozott egy konfliktusba (Kumar, 2018:222). Moszkva a válság kezdete, 2011 óta politikai támogatás mellett, katonai segítséggel látta el a damaszkuszi kormányt, viszont csak 2015. szeptember 30-án indította el a katonai akciót és avatkozott bele a konfliktusba (Kalmár, 2016:86).

A 2010-es évek közepére a szíriai polgárháború államon belüli konfliktusból nemzetközi fegyveres konfliktussá eszkalálódott. Az elnökhöz hű kormányerők és a rezsimfenntartását támogató külső hatalmak, valamint a demokratikus ellenzék és annak szövetségesei között (Selján, 2020:25). Az ellenzéket az Egyesült Államok mellett Szaúd-Arábia, Katar és Törökország is nagymértékben támogatta, míg a kormányerők oldalán állt Irán, a libanoni Hezbollah, Oroszország és politikai értelemben Kína is (Selján, 2016:14).

Az orosz intervenció hivatalosan a terrorszervezetek megfékezésére irányult, amely az orosz értelmezésben az Iszlám Állam és al-Káida erői mellett a mérsékelt ellenzéket is magába foglalta. A beavatkozás nyilvánvalóan azt a célt szolgálta, hogy az ellenzéki erőkkel szemben megerősítse a hatalmon lévő damaszkuszi vezetést, megakadályozva ezzel egy a líbiaihoz hasonló hatalomátvételt (Selján, 2020:30). Oroszország a nemzetközi jog szabályaira kényesen figyelve Aszad elnök hivatalos katonai segítségkérése után indította meg legitim módon, az ENSZ Alapokmányának 51. cikke szerint a beavatkozást (Kalmár, 2016:92). A katonai segítsége mellett Oroszország folyamatos diplomáciai segítséget nyújtott Szíriának, Kínával karöltve permanensen vétőzta meg a közel-keleti országot érintő, a rezsim számára kellemetlen határozattervezeteket az ENSZ Biztonsági Tanácsában (Selján, 2016:21).²²

Az Aszad-rezsim bukása több szempontból kellemetlenséget okozott volna Oroszország számára. Az orosz-szíriai kapcsolatok hosszú múltra tekintenek vissza, az oroszbaráti rezsim megdöntése Oroszország közel-keleti befolyásának csökkenését eredményezte volna (Selján, 2020:28). Az orosz nagyhatalmi törekvés nem engedhette meg magának a térségből való kiszorulást, valamint a damaszkuszi vezetés leváltása destabilizálhatta volna a közel-keleti *status quo*-t, amely az orosz

²² A 2011-es határozatterv szankciókkal kívánta sújtani az Aszad-rezsimet a tüntetésekkel szembeni erőszakos fellépéséért, a 2012-es határozat Aszad elnököt távozásra szólította volna fel, egy másik 2012-es tervezet újabb nemzetközi szankciókat kívánt bevezetni az országgal szemben. A 2014-es határozat a Nemzetközi Büntetőbíróság elé akarta utalni a polgárháború ügyét a nemzetközi humanitárius és emberi jogi jogsértések miatt (Selján, 2016:21).

vezetésnek kedvező helyzetet sodorta volna veszélybe (Selján, 2020:28). Moszkva hivatalosan az intervenció céljaként az Iszlám Állam és a terrorizmus terjedésének megfékezését nyilvánította ki, amely valóban egyike lehetett a beavatkozásra sarkalló tényezőknek. A dzsihádisták hálózatok a posztszovjet közép-ázsiai és az észak-kaukázusi térségben való befolyásának csökkentése biztonsági szempontból meghatározó volt Oroszország számára (Stent, 2016:109). Ezenkívül Szíria geostratégiai jelentőséggel is bír Moszkva szempontjából a tartúsi kikötő miatt, amely az orosz flotta Földközi-tengeri jelenlétét teszi lehetővé (Selján, 2016:15).

Oroszország katonai intervenciója sikeresen megszilárdította a bukás szélén álló Aszad-rezsim hatalmát, habár az ország teljes területe felett nem nyerte vissza a fennhatóságát, a rezsim megbuktatásának esélye jelentősen csökkent (Selján, 2020:30). A konfliktus elmélyítette a Moszkva és Washington közötti szembenállást, viszont némiképp elterelte a figyelmet Moszkva ukrajnai akciójáról (Stent, 2016:106). Emellett a szíriai polgárháborúban egy oldalon álló Moszkva és Teherán együttműködése viszonylag megerősödött, amely Oroszország számára a térségben való mozgásterének és befolyásának növekedését jelentette. A konfliktus remek lehetőséget kínált Oroszország és Irán számára, hogy a térségben csökkentsék az amerikai hatalmi befolyást, valamint a saját pozíciójukat erősítsék (Selján, 2016:25).

II.4.3. Putyin harmadik elnöki ciklusának értékelése

II.4.3.1. A putyini belpolitika és külpolitika kapcsolata

Putyin harmadik elnöki ciklusának kezdetén nem várt bonyodalomba ütközött, vagyis a több hónapos tüntetéssorozatba. Az orosz gazdaság nem tudta visszanyerni a 2000-es évekre – a gazdasági válság előtt – jellemző dinamikus növekedését és az általa biztosított társadalmi támogatottságot. Az autoriter rezsimek fenntarthatóságát biztosító gazdasági jólét pillérének meggyengülésével, a hazugság és félelem pillérét kellett megerősítenie az orosz vezetésnek. Ez vezetett el a 2012-es represszív fordulathoz, amikor a Kreml belátta, hogy ha nem tudja megnyerni magának a társadalom kegyeit, akkor nem maradt más választása, mint a megfélemlítés.

Oroszország a Krím-félsziget annektálásával a nemzetközi jog szabályait felrúgó saját narratívája szerint azt követő, erőszakos külpolitikai magatartás útjára lépett. A nehéz gazdasági és instabil belpolitikai helyzete mellett váratlan lépés volt a hatalmas költségeket jelentő és nemzetközi elszigetelést okozó területszerzési akció. Habár az országot minden szempontból megviselték a 2014-es események, a rendszer visszanyerte szinte a gazdasági válság előtti magas társadalmi

támogatottságát. Oroszország nemzetközi helyzete nem javult látványosan a szíriai intervenció következtében, viszont a Kreml mindkettő katonai hadműveletet fel tudta használni a belföldi legitimációjára. Mindkét esetben megjelent a külföldi ellenségkép, és Moszkva az ”ostromlott erőd” szerepébe helyezhette magát, ezzel igyekezve minimalizálni saját felelősségét az alacsony gazdasági teljesítmény és a társadalmi nehézségek előidézésében.

II.4.3.2. Társadalmi támogatottság és gazdasági háttér

A 2011-2012-es belpolitikai válság szembeötlően jelezte, hogy Putyin népszerűsége visszaesett. A Levada Center 2013-as eredményei szerint a válaszadók 63%-a helyeselte Putyin elnök tevékenységét, míg 36%-a kifogásolta (2018). A 2000-es hatalomra kerülését követően 2013-ban volt a legmagasabb a százaléka azoknak, akik nem támogatták az elnököt (36%). A Krím-félsziget elfoglalása után 2014-ben hatalmasat ugrott az előző évhez képest Putyin népszerűsége. 2014-ben a válaszadók 84%-a támogatta Putyint, miközben csak 15%-a képviselt ezzel ellentétes véleményt (Levada-Center, 2018). Az ukrajnai beavatkozás után az államfő magas arányú támogatottsága a már idézett moszkvai intézet statisztikái szerint a harmadik elnöki ciklusának végéig fennállt. 2016-ban a kutató központ területelcsatolással kapcsolatban azt a kérdést tette fel, hogy a Krímnek Oroszország vagy Ukrajna részének, vagy önálló országnak kellene lennie (mint Abházia vagy Dél-Oszétia esetében történt), a válaszadók 87%-a arra szavazott, hogy félszigetnek Oroszország részévé kell válnia (2016).²³

Putyin népszerűsége mögött ebben az időszakban nem a társadalmi viszonyok javulása állt, és ezt támasztják alá a következő statisztikai mutatók is. A munkanélküliségi ráta 2014-től növekedett, majd 2016-2018 között kis mértékben csökkent (Statista, 2021). A szegénységi ráta csökkenése is lassult az előző évtizedhez képest. 2012 és 2014 között még lassú csökkenést mutatott, 2014-től kezdve növekedett az arány, és csupán 2016-tól kezdett el újra csökkeni (Macrotrends, 2024b). Az átlagos havi reálbérek éves növekedését tekintve, 2012-től 2014-ig csökkenés volt látható, 2015-ben egy 9%-os beszakadás történt – azzal egyidőben, hogy a gazdaság az évet súlyos recesszióval zárta – majd 2016-tól indultak újra növekedésnek a bérek (Statista, 2024).

Az Eurázsiai Gazdasági Unió létrehozásának érdekében nem ok nélkül fáradozott Moszkva, hanem az orosz gazdasági helyzet indokolta igyekezetét. Az orosz gazdaság visszaesését láthatjuk 2013-tól 2016-ig. A 2014 nyaratól kezdődő olajár beszakadás nagyon megviselte a nemzetközi szankciók

²³ A válaszadók 3%-a Ukrajnára szavazott, 4%-a arra, hogy önálló ország kellene legyen, 6%-a szerint pedig nehéz megmondani.

által is sújtott gazdaságot, olyan mértékben, hogy 2015-ben az orosz gazdaság megközelítőleg 2%-os recesszióba fordult (Macrotrends, 2024a). A 2014-es év eleji olajár 50 dollár alá csökkent 2015 elejére (Statista, 2024).²⁴ 2016 januárjáig csökkent az olajár (Statista, 2024).²⁵ Emellett a Krím-félsziget hatalmas kiadásokat jelentett Oroszország számára (Black, 2019:138),²⁶ amely még inkább felgyorsította az ország gazdasági visszaesését. 2012 eleje és 2015 tavasza között az országnak újra nagy mértékben igénybe kellett vennie a valutatartalékait (Trading Economics, 2024).²⁷ 2016-tól a gazdaság enyhe növekedésnek indult, amelyhez nagy mértékben hozzájárult az olajárak 2016-tól kezdődő növekedése.

III. Konklúzió

Dolgozatomban a három alhipotézis megválaszolására kerestem a választ, az alhipotézisekre adott válaszaim, a hipotézisek alátámasztása vagy falszifikálása a főhipotézis megválaszolását segítik.

1. Az ország követő, kooperatív külpolitikai magatartást folytat, amennyiben a vezetés társadalmi támogatottsága gyenge.

A jelen elemzés eredményei alapján egy ország követő, kooperatív magatartást követ, ha az ország együttműködik más államokkal és a konfrontáció elkerülése érdekében akár bizonyos mértékben hajlandó feladni kevésbé fontos érdekeit más területeken. Oroszországot tekintve a követő és kooperatív magatartás a Nyugattal való jó kapcsolat fenntartását és a saját érdekeinek háttérbe szorítását foglalja magába. Az ország nyugati országokkal – főként az Egyesült Államokkal – való viszonya amiatt élvez elsőbbséget, mivel Oroszország a 2000-es évek elején a Nyugat felé fordult más alternatíva hiányában, mind gazdasági, mind a nemzetközi közösségbe való újraintegrálódás céljából.

A 2000-es évek első felében Oroszország jó kapcsolatot kívánt fenntartani a Nyugattal és nem konfrontálódott a saját érdekeinek védelmében. A terrorizmus elleni küzdelem megfelelő alapját jelentette az Egyesült Államokkal való együttműködés kezdetének, Oroszország támogatta az afganisztáni fegyveres beavatkozást. Az Egyesült Államok 2003-as iraki intervenciója és a színes forradalmak – amelyek mögött Moszkva amerikai támogatást sejtett – sértették az orosz érdekeket,

²⁴ 2014 elején az olaj hordónkénti ára 100 dollár felett járt.

²⁵ 2016 januárjában 30 dollár/hordó körül járt az olajár.

²⁶ Hatalmas pénzügyi terheket jelentett az ország számára például a Kercsi-Szevasztopol közlekedési útvonal megépítése, a területen lezajló ipari fejlesztések, az elektromos hálózat és a vízhálózat kiépítése.

²⁷ 2012-ben az ország valutatartalékai meghaladták az 500 milliárd dollárt, 2015 tavaszára a tartalékok 360 milliárd alá estek.

azonban Oroszország nem vétózta meg az iraki beavatkozást és kezdetben nem lépett fel a színes forradalmak által előidézett hatalomváltások ellen.

A 2000-es évek elején is magas támogatottsággal rendelkezett Putyin elnök, mindamellett az ország vezetésébe vetett bizalom összességében még nem volt igazán erős, de a gazdaság – az évtized első éveinek nagy kilengéseit követően – folyamatosan nőtt. 2004 elejétől egyre gyorsabb ütemben növekedtek az olajárak, az olajárrobbanás azonban csak később, 2007-től indult meg, amely az orosz gazdaság óriási fellendülését eredményezte. A Nyugattal való együttműködésre épülő időszaknak 2007-ben lett látványosan vége, ekkor már az orosz vezetés a korábbinál sokkal erősebb társadalmi támogatottsággal rendelkezett, és dinamikus növekedést mutatott az orosz gazdaság.

A hipotézis alátámasztható, mivel a 2000-es évek elején Putyin elnök már széleskörű támogatottságot élvezett, miközben a politikai rendszer egészére ez még nem volt jellemző, vagyis az orosz elnök támogatottsága nem volt egyenesen arányos az egész politikai rendszer támogatottságával, valamint a gazdasági növekedés ekkor még nem biztosított olyan széleskörű támogatást, mint a kétezres évek második felében. A 2000-es évek első felében Moszkva követte a nyugati érdekeket és igyekezett együttműködni a Nyugattal, ám a tartós és robusztus gazdasági növekedés és az ország gyorsan gyarapodó nemzetközi tartalékai, valamint a társadalom nagymértékű támogatottsága egyre magabiztosabbá tette az orosz vezetést. Ez az újkeletű magabiztosság 2007-től elkezdte Moszkvát a Nyugattól egyre inkább eltávolítani.

2. Az ország különutas, konfrontatív külpolitikai magatartást folytat, amennyiben a vezetés erős társadalmi támogatottsággal rendelkezik.

A különutas, konfrontatív külpolitikai magatartás a dolgozat keretei között úgy került definiálásra, mint egy olyan viselkedés, amelynek keretében egy állam fokozottan érvényesíti érdekeit, akár nagyobb konfrontációt is felvállalva a nála erősebb államokkal, például az Egyesült Államokkal és más vezető NATO-tagállamokkal. Moszkva több alkalommal is ellentétes álláspontot képviselt a nyugati érdekekkel szemben, erre volt példa a szíriai beavatkozás vagy a retorzió felvállalása a georgiai háború esetében.

A szíriai intervenció során Oroszország az Aszad-rezsim helyzetét igyekezett megerősíteni, míg az Egyesült Államok által vezetett koalíció a kormányerőkkel szembenálló erőket támogatta. A szíriai polgárháborúba való beavatkozás kezdetekor az orosz vezetés erős társadalmi bázisra

támaszkodhatott a 2014-es ukrajnai annexió eredményeképp. A rendszer támaszát adó társadalmi támogatottság adott volt, azonban az ország gazdasági nehézségekkel nézett szembe ebben az időszakban. A szíriai válság folyamán továbbra is fennmaradt a rezsim rendkívül magas támogatottsága, annak ellenére is, hogy 2015-ben az orosz gazdaság megközelítőleg 2%-os recesszióba fordult.

Az orosz-georgiai háború elindításakor az orosz vezetés szintén erős társadalmi támogatottsággal rendelkezett. A társadalmi bázisa mellett az erős gazdasági körülmények is támaszául szolgáltak a rendszernek. 2007-től az olajárak akkor meginduló dinamikus növekedése nagy mértékben járult hozzá az ország gazdasági fellendüléséhez. 2006 eleje és 2008 tavasza között a nemzetközi valutatartalékok több mint háromszorosára növekedtek. Ilyen körülmények között az orosz vezetés – a társadalom körében érzékelhető népszerűségének tudatában, valamint az erőteljes gazdasági növekedés közepette – úgy ítélte meg, hogy megkockáztathatja a Nyugattal való konfrontálódást, valamint a nemzetközi elszigetelődést. Az orosz-georgiai konfliktus során láthattuk, hogy a társadalmi támogatottság és a növekvő gazdasági erő olyan erős támaszt nyújtott a rendszernek, ami elégséges volt ahhoz, hogy a Kreml immár arra is lehetőséget lásson, hogy érdekei védelmében katonai beavatkozást indítson. A katonai beavatkozás tovább növelte a rezsim népszerűségét. A Putyin-Medvegyev-tandem népszerűsége kitartott 2010-ig annak ellenére, hogy az orosz gazdaság súlyosan megszenvedte a 2008-2009-es világválság következményeit.

A feltevés alátámasztható, ugyanis a szíriai konfliktus esetén Oroszország erős társadalmi támogatottsága – a gazdasági problémák ellenére is – elegendő támaszt nyújtott a vezetés számára, hogy a Nyugattal szemben fellépjen a saját érdekeinek védelmében, miközben a katonai beavatkozás okozta gazdasági terhek – amik egyébként nem voltak különösebben jelentősek – tovább nehezítették némiképpen az orosz társadalom mindennapjait. A georgiai konfliktus esetében is hasonló következtetésre juthatunk, ugyanakkor itt a társadalmi támogatottság mellett a gazdaság stabil alapot biztosított az orosz vezetés számára, hiszen az ötnapos háborúra még közvetlenül azt megelőzően került sor, hogy a globális pénzügyi válság elérte volna Oroszországot. Ugyanakkor azt is láthatjuk, hogy az orosz-georgiai háború során Moszkva vakmerőbb magatartást tanúsított, megszegte a nemzetközi jog szabályait, ezzel szemben a damaszkuszi válság során kényesen ügyelt a nemzetközi jog előírásainak betartására. Összegezve leszögezhetjük, hogy a georgiai konfliktus során, amikor mind a társadalom, mind a gazdaság biztosította a rendszer stabilitását, az orosz vezetés számára nem okozott gondot a nemzetközi jog szabályait felrúgó

konfrontatív magatartás, míg a szíriai válság idején Moszkva – miközben a nyugati koalícióval szemben álló oldalt támogatta – kifejezetten ügyelt arra, hogy betartsa a nemzetközi jogi normákat és ezt rendszeresen hangsúlyozta is. A katonai beavatkozás mindkét esetben növelte a rezsim népszerűségét. A georgiai események hozzájárulhattak, ahhoz hogy a 2008-as gazdasági válság Oroszországot elérve nem rázta meg a rezsim támogatóinak körét. Hiába esett vissza drasztikusan az orosz gazdaság fejlődése a rendszer társadalmi támogatottsága a pénzügyi válság korai szakaszában nem csökkent. A szíriai beavatkozás pedig remek figyelemelterelésként szolgált az ukrajnai szeparatista csoportok vereségéről és a Krím-félsziget által jelentett gazdasági terhekről, ahogy az ott elszenvedett emberi veszteségekről is.

3. Az ország agresszív külpolitikai magatartást folytat, amennyiben a vezetés társadalmi támogatottságának jelentős csökkenését érzékeli.

Agresszív külpolitikai magatartást úgy értelmeztem a kutatás során, amelynek keretében egy ország az elsőként támadó fél, és egy másik szuverén állam ellen indít katonai beavatkozást. Oroszország a vizsgált periódus idején két alkalommal indított katonai támadást egy másik szuverén állam ellen, az orosz-georgiai háború és az orosz-ukrán háború során. A georgiai háborút nem sorolom az agresszív külpolitikai lépések közé, mivel nem Oroszország volt a kezdeményező fél és nem került sor közvetlen területfoglalásra.²⁸

A Krím-félsziget annexiója előtt a Kreml nem élvezte az orosz társadalom magas támogatottságát. A 2011-2012-es belpolitikai válság látványos megnyilvánulása volt a rendszerellenesség erősödésének, amelyet a 2012-től induló keményebb autoriter rendszer felé való fordulás csak tovább erősített. 2011-től kitartóan csökkent a rendszer társadalmi támogatottsága annak ellenére is, hogy a gazdaság ismét növekedési pályára állt. Ugyan ez a növekedés nem volt olyan robusztus, mint amilyen a globális válság előtt volt, de mégiscsak növekedést jelentett. Ahhoz azonban nem volt elégséges, hogy meghatározó módon erősítse a rezsim stabilitását. A félsziget Oroszországhoz való csatolása ellenben megváltoztatta a helyzetet, rendkívül megugrott az elnököt támogatók száma. Putyin támogatottsági aránya 2014-ben volt a legmagasabb a három elnöki és egy miniszterelnöki ciklusa folyamán. A rendszer magas támogatottsága az államfő harmadik elnöki ciklusának végéig kitartott, annak ellenére, hogy a gazdasági növekedés 2012 elejétől lassulni

²⁸ Habár az orosz erők jelenléte és Moszkva augusztus végén tett bejelentése meghatározó szerepet játszott abban, hogy a két grúziai terület – Dél-Oszétia és Abházia – a grúz államból kiváljon és magát immár szuverén államnak tekintse.

kezdt, majd 2015-ben recesszióba fordult. A területszerzési akció által jelentett terhek – a megszerzett területek integrálásának költségei – tovább rontottak az ország gazdasági helyzetén, amit a 2014-ben életbe léptetett szankciók még inkább elmélyítettek.

A felállított hipotézis alátámasztható, hiszen 2000 és 2018 között Oroszország a legnagyobb belpolitikai válságán – azon a válságon, amit a 2011 végén tartott Duma-választás és a 2012 márciusában lebonyolított elnökválasztás eredményének meghamisítása váltott ki – csak a Krím megszállásával és elcsatolásával tudott túllendülni. A katonai beavatkozást követően az orosz vezetés támogatottsága látványosan megnőtt. A konfliktus alatt és után a Kreml kihasználta a területszerzésből adódó lehetőségeket helyzetének javítására. Az annexió nemcsak a rezsim támogatói rétegének bővítésére adott lehetőséget, de arra is, hogy elterelje a figyelmet a belpolitikai problémákról, a választási csalásokról és a rendszerre leselkedő vélt vagy valós fenyegetésekre adott hatalmi válaszokról, tovább növelve ezáltal az állam erejét.

Az alhipotézisek alapján levonható a következtetés, hogy az ország belső helyzete nagymértékben hat az ország külpolitikájára, így a kutatási hipotézis – *Oroszország külpolitikai magatartását nagymértékben befolyásolja az orosz vezetés belső politikai helyzete* – igazolható. A 2000-es évek elején meginduló központosítás alatt az ország kooperatív külpolitikai magatartást követett, az országnak belpolitikai stabilizációra volt szüksége az önálló külpolitikai vonal kialakításához. Az orosz vezetés a belpolitikára koncentrált, elkezdődött az állam hatalmának szükségesnél nagyobb megerősítése. A társadalmi támogatottság nem volt olyan magas, így az ország nem konfrontálódott, inkább visszafogta magát külpolitikai érdekeinek érvényesítésében és nem ment bele kockázatokat jelentő konfliktusokba. 2007-től azonban az ország elkezdett konfrontatív külpolitikai magatartást követni – ekkor már egy sokkal központosítottabb rendszerről beszélhetünk, de továbbra is afféle engedékeny autokráciáról –, mert az ország politikai vezetése azt érezte, hogy a magas társadalmi támogatottság lehetővé teszi a kockázatosabb külpolitikai lépéseket. 2011-2012-ben eltűnt a magas társadalmi támogatottság, amely addig a rendszer legitimációját biztosította. A Kreml a belpolitikai válságra válaszul elindult egy keményebb, büntetőbb jellegű autokratikus berendezkedés felé. A belső támogatottság híján más legitimációs forrást kellett keresnie az orosz vezetésnek, amelyet az agresszív külpolitikai magatartás szolgált. Az ukrajnai beavatkozás remek lehetőség volt erre. A putyini rezsim visszanyerte a társadalmi támogatottságát és soha nem látott társadalmi bázisra tett szert. 2015-től ismételten

konfrontatív(abb) magatartást tanúsított az ország, magas társadalmi támogatottságot élvezett a vezetés, így kockáztathatott a külpolitikában.

Összegezve elmondható, hogy az orosz vezetés belső politikai helyzete nagymértékben befolyásolhatja az ország külpolitikai magatartását, azonban fontos kiemelni, hogy az orosz külpolitikai lépésekre nem csupán a belpolitikai helyzet gyakorol hatást, számos egyéb tényező befolyásolja az ország külpolitikáját. A belpolitika és a külpolitika közötti összefüggés a leglátványosabban a Krím-félsziget elfoglalásakor volt látható, viszont ezen katonai beavatkozás mögött is számos egyéb szempont állt. Mindent összevetve az orosz vezetés belső politikai helyzete és az ország külpolitikai magatartása között látható a kapcsolat, azonban mivel számos egyéb tényező is hatást gyakorol a külpolitikára, a belső politikai helyzet és a külpolitikai magatartás közötti korrelációt nem lehet csak és kizárólag ok-okozati összefüggésként leírni.

Bibliográfia

Másodlagos források

Tudományos források

Allison, R. (2009) The Russian case for military intervention in Georgia: international law, norms and political calculation. *European Security*. 18 (2), 173-200.

Elérhető: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09662830903468734>

[A letöltés ideje: 2024.02.13.]

Ambrosio, T. (2007) Insulating Russia from a Colour Revolution: How the Kremlin Resists Regional Democratic Trends. *Democratization*. 14 (2), 232-252.

Elérhető:

<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13510340701245736?scroll=top&needAccess=true>

[A letöltés ideje: 2023.11.25.]

Bába, I. (2009) A putyini Oroszország bel- és gazdaságpolitikájának kialakulása és főbb elemei. *Külügyi Szemle*. 8 (2), 13-23.

Elérhető: https://kki.hu/assets/upload/Kulugyi_Szemle_2009_02_A_putyini_Oroszorszeg_bel.pdf

[A letöltés ideje: 2024.02.11.]

Black, J. L. (2019) *Putin's Third Term as Russia's President, 2012-18*. Abingdon, Routledge.

Elérhető: <https://www.routledge.com/Putins-Third-Term-as-Russias-President-2012-18/Black/p/book/9780367582487>

[A letöltés ideje: 2024.02.19.]

Chaisty, P. & Whitefield, S. (2013) Forward to democracy or back to authoritarianism? The attitudinal bases of mass support for the Russian election protests of 2011–2012. *Post-Soviet Affairs*. 29 (5), 387-403.

Elérhető: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/1060586X.2013.807605>

[A letöltés ideje: 2024.02.13.]

Charap, S. (2007) Inside Out: Domestic Political Change and Foreign Policy in Vladimir Putin's First Term. *Demokratizatsiya*. 15 (3), 335-352.

Elérhető: <https://demokratizatsiya.pub/archives.php>

[A letöltés ideje: 2024.03.03.]

Csaba, L. (2004) Stratégiaváltás az orosz külpolitikában?. *Külügyi Szemle*. 3 (1-2), 98-116.

Elérhető: <https://kki.hu/kulugyi-szemle-2004-1-2/>

[A letöltés ideje: 2024.02.06.]

Deák, A. G. (2007) Az iraki konfliktus és Oroszország. *Külügyi Szemle*. 6 (2-3), 134-151.

Elérhető:

https://kki.hu/assets/upload/Kulugyi_Szemle_2007_02_Az_iraki_konfliktus_ees_Or_.pdf

[A letöltés ideje: 2023.12.21.]

Deák, A. G. (2009) Főnix a kalitkában? Az orosz külpolitika elmúlt tíz éve. *Külügyi Szemle*. 8 (2), 24-40.

Elérhető: https://kki.hu/assets/upload/Kulugyi_Szemle_2009_02_Fenix_a_kalitkeban_Az_or.pdf

[A letöltés ideje: 2024.01.05.]

Desai, P. (2005) Russian Retrospectives on Reforms from Yeltsin to Putin. *The Journal of Economic Perspectives*. 19 (1), 87-106.

Elérhető: <https://www.jstor.org/stable/4134994>

[A letöltés ideje: 2024.03.03.]

Dunay, P. (2007) Az iraki háború és a nemzetközi jog: A kezdettől a végig. *Külügyi Szemle*. 6 (2-3), 222-235.

Elérhető:

https://kki.hu/assets/upload/Kulugyi_Szemle_2007_02_Az_iraki_hebore_ees_a_nemz_.pdf

[A letöltés ideje: 2023.10.23.]

Gecse, G. (2012) *Háborúk, békék, terroristák – Putyin külpolitikájának első tíz éve*. Budapest, Eötvös Loránd Egyetem. 189-202.

Gel'man, V. (2007) From 'feckless pluralism' to 'dominant power politics'? The transformation of Russia's party system. *Democratization*. 13 (4), 545-561.

Elérhető: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13510340600791848>

[A letöltés ideje: 2023.11.09.]

Gel'man, V. (2015) Political Opposition in Russia: A Troubled Transformation. *Europe-Asia Studies*. 67 (2), 177-191.

Elérhető: <https://www.jstor.org/stable/24537034>

[A letöltés ideje: 2024.01.06.]

Gel'man, V. (2016) The Politics of Fear: How Russia's Rulers Counter their Rivals. *Russian Politics*. 1 (1), 27-45.

Elérhető: https://brill.com/view/journals/rupo/1/1/article-p27_2.xml

[A letöltés ideje: 2023.11.02.]

Gidathubli, R. G. (2007) Boris Yeltsin's Controversial Legacy. *Economic and Political Weekly*. 42 (20), 1818-1820.

Elérhető: <https://www.jstor.org/stable/4419599>

[A letöltés ideje: 2024.03.11.]

Holecz, J. (2018) A Krím-félsziget 2014. évi elfoglalásának kronológiája. *Hadtudományi Szemle*. 11 (3), 68-85.

Elérhető: <https://folyoirat.ludovika.hu/index.php/hsz/article/view/3824>

[A letöltés ideje: 2023.12.10.]

Kaczmarski, M. (2014) Domestic power relations and Russia's foreign policy. *Demokratizatsiya*. 22 (3), 383-409.

Elérhető: https://demokratizatsiya.pub/archives/22_3_E0361765L61G4886.pdf

[A letöltés ideje: 2024.03.11.]

Kalmár, Z. (2016) A szíriai orosz katonai beavatkozás politikai előzményei. *Honvédségi Szemle*. 144 (5), 86-94.

Elérhető: <https://real.mtak.hu/124126/>

[A letöltés ideje: 2024.01.28.]

Kumar, R. (2018) Russia's Foreign Policy: An Overview of 25 Years of Transition. *International Studies*. 53 (3-4), 210-226.

Elérhető: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0020881717745961>

[A letöltés ideje: 2023.12.11.]

Lo, B. (2015) *Russia and the New World Disorder*. Brookings Institution Press.

Mahapatra, D. A. (2007) Russian Concerns on US Anti-Missile Shield. *Economic and Political Weekly*. 42 (37), 3698-3700.

Elérhető: <https://www.jstor.org/stable/40276380>

[A letöltés ideje: 2023.12.27.]

McAllister, I. & White, S. (2008) 'It's the Economy, Comrade!' Parties and Voters in the 2007 Russian Duma Election. *Europe-Asia Studies*. 60 (6), 931-957.

Elérhető: <https://www.jstor.org/stable/20451567>

[A letöltés ideje: 2023.10.21.]

Molnár, A., Molnár, É., Takács, L. & Vecsey, M. (2019) A nemzetközi jelenlét Líbiában 2011-től napjainkig. *Nemzet és Biztonság*. 12 (2), 94-124.

Elérhető: <https://folyoirat.ludovika.hu/index.php/neb/issue/view/31>

[A letöltés ideje: 2023.10.17]

Nadskakula-Kaczmarczyk, O. (2023) Repression in Russia: The evolution of the political system. *Central European Journal of Politics*. 9 (1), 1-16.

Elérhető: https://www.cejop.cz/wp-content/uploads/2023/09/2023_Vol-09_No-01_Art-01_Nadskakula-Kaczmarczyk_print.pdf

[A letöltés ideje: 2024.02.17.]

Oversloot, H. (2007) Reordering the State (without Changing the Constitution): Russia under Putin's Rule, 2000-2008. *Review of Central and East European Law*. 32 (1), 41-64.

Elérhető: https://brill.com/view/journals/rela/32/1/article-p41_3.xml

[A letöltés ideje: 2023.12.14.]

Póti, L. (2008) Két Putyin között: merre tart Oroszország?. *Nemzet és biztonság*. 1 (1), 10-19.

Elérhető: https://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/poti_laszlo-ket_putyin_kozott_merre_tart_oroszorszag_.pdf

[A letöltés ideje: 2024.02.10.]

Póti, L. (2017) A „resettől” az „új hidegháborúig”: amerikai–oroszkapcsolatok az Obamakorszakban. *Külgügyi Szemle*. 16, 56-68.

Elérhető: https://kki.hu/assets/upload/05_-_Poti_Laszlo.pdf

[A letöltés ideje: 2023.10.18.]

Rácz, A. (2008) Az ötnapos háború – a grúziai konfliktus. *Nemzet és biztonság*. 1 (8), 52-57.

Elérhető: https://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/racz_andras-az_otnapos_haboru_a_gruziai_konfliktus.pdf

[A letöltés ideje: 2023.12.04.]

Rácz, A. (2014) Nem állam az államban – a kelet-ukrajnai szeparatizmusról. *Nemzet és Biztonság*. 7 (5), 124-130.

Elérhető: <https://folyoirat.ludovika.hu/index.php/neb/article/view/4116>

[A letöltés ideje: 2024.02.11.]

Robinson, N. (2013) Russia's Response to Crisis: The Paradox of Success. *Europe-Asia Studies*. 65 (3), 450-472.

Elérhető: <https://www.jstor.org/stable/23438631>

[A letöltés ideje: 2024.02.11.]

Robinson, N. & Milne, S. (2017) Populism and political development in hybrid regimes: Russia and the development of official populism. *International Political Science Review*. 38 (4), 412-425.

Elérhető: <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0192512117697705?journalCode=ipsa>

[A letöltés ideje: 2024.01.20.]

Rogov, K. (2018) The Art of Coercion: Repressions and Repressiveness in Putin's Russia. *Russian Politics*. 3 (2), 151-174.

Elérhető: https://brill.com/view/journals/rupo/3/2/article-p151_151.xml

[A letöltés ideje: 2023.11.07.]

Saluschev, S. (2014) Annexation of Crimea: Causes, Analysis and Global Implications. *Global Studies Journal*. 2, 37-46.

Elérhető: <https://escholarship.org/uc/item/5vb3n9tc>

[A letöltés ideje: 2024.01.11.]

Selján, P. (2016) Oroszország és a szíriai polgárháború. *Nemzet és Biztonság*. 9 (5), 14-30.

Elérhető: <https://folyoirat.ludovika.hu/index.php/neb/article/view/3799/3068>

[A letöltés ideje: 2024.01.28.]

Selján, P. (2020) Külső katonai beavatkozás a szíriai polgárháborúba – Oroszország, Irán, Törökország és az Egyesült Államok szerepe. *Nemzet és Biztonság*. 13 (1), 24-46.

Elérhető: <https://folyoirat.ludovika.hu/index.php/neb/article/view/741/3614>

[A letöltés ideje: 2024.01.27.]

Seredina, M. (2022) Parties in Russia: party system nationalisation in dominant party systems. *East European Politics*. 38 (2), 208-226.

Elérhető: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/21599165.2021.1989411>

[A letöltés ideje: 2023.11.04.]

Simão, L. (2016) The Ukrainian conflict in Russian foreign policy: Rethinking the interconnections between domestic and foreign policy strategies. *Small Wars & Insurgencies*. 27 (3), 491-511.

Elérhető: <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/09592318.2016.1175141>

[A letöltés ideje: 2023.12.26.]

Stern, J. (2006) Natural gas security problems in Europe: the Russian–Ukrainian crisis of 2006. *Asia-Pacific Review*. 13 (1), 32-59.

Elérhető:

<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13439000600697522?scroll=top&needAccess=true>

[A letöltés ideje: 2024.01.26.]

Sz. Bíró, Z. (2009) Oroszország visszatérése: kockázatok és lehetőségek. *Külgügyi Szemle*. 8 (2), 50-64.

Elérhető: https://kki.hu/assets/upload/Kulugyi_Szemle_2009_02_Oroszorszeg_visszateereese-.pdf

[A letöltés ideje: 2024.01.25.]

Sz. Bíró, Z. (2012) *Oroszország: válságos évek*. Budapest, Russica Pannonicana.

Sz. Bíró, Z. (2014a) Oroszország és a posztszovjet térség biztonságpolitikája, 1991-2014 (I.). *Nemzet és biztonság*. 7 (3), 41-54.

Elérhető: http://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/nb_2014_3_06_sz.biro_zoltan.pdf

[A letöltés ideje: 2023.12.15.]

Sz. Bíró, Z. (2014b) Oroszország és a posztszovjet térség biztonságpolitikája, 1991-2014 (III.). *Nemzet és biztonság*. 7 (5), 30-50.

Elérhető: <https://folyoirat.ludovika.hu/index.php/neb/article/view/4109>

[A letöltés ideje: 2023.12.18.]

Sz. Bíró, Z. (2019) *Putyin Oroszországa*. Budapest, Noran Libro Kiadó.

Tálas, P. (2017) Három évvel az ukrajnai hatalomátvétel után. *Nemzet és Biztonság*. 10 (1), 61-80.

Elérhető: <https://folyoirat.ludovika.hu/index.php/neb/article/view/3785>

[A letöltés ideje: 2023.11.04.]

Treisman, D. (2011) Presidential Popularity in a Hybrid Regime: Russia under Yeltsin and Putin. *American Journal of Political Science*. 55 (3), 590-609.

Elérhető: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1540-5907.2010.00500.x>

[A letöltés ideje: 2024.03.17.]

Türke, A., Varga, G., Gazdik, Gy., Tálas, P., Csiki, T. & Molnár, F. (2011) A líbiai beavatkozás motivációi és nemzetközi megítélése. *Nemzet és Biztonság*. 4 (3), 65-84.

Elérhető: <https://folyoirat.ludovika.hu/index.php/neb/article/view/4961>

[A letöltés ideje: 2023.10.08.]

Weiss, M. (2013) Rights in Russia: Navalny and the Opposition. *World Affairs*. 176 (4), 72-80.
Elérhető: <https://www.jstor.org/stable/43554881>

[A letöltés ideje: 2023.11.15.]

Wilson, K. (2015) Modernization or More of the Same in Russia: Was There a “Thaw” Under Medvedev?. *Problems of Post-Communism*. 62 (3), 145-158.

Elérhető: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/10758216.2015.1019803>

[A letöltés ideje: 2024.02.17.]

Szakmai források

Andrékó, G. (2022) Az orosz külpolitika főbb jellemzői a posztszovjet időben 2008-2022 között. *Eurázsia Központ*. (40), 1-8.

Elérhető: https://eurasiacenter.hu/wp-content/uploads/2022/10/EK_2022_40.pdf

[A letöltés ideje: 2024.01.18.]

Anisimova, A. (2023) *Attitudes to joining NATO among Ukrainians, 2002-2023*.

Elérhető: <https://freepolicybriefs.org/2023/10/30/ukraine-nato-public-opinion/>

[A letöltés ideje: 2024.02.15.]

Bugayova, N. (2019) *How we got here with Russia: The Kremlin's Worldview*. Institute for the Study of War. 12-13.

Elérhető: <https://www.jstor.org/stable/resrep19569>

[A letöltés ideje: 2024.02.21.]

Cohen, A. (2007) *Domestic Factors Driving Russia's Foreign Policy*. The Heritage Foundation. 2084, 1-19.

Elérhető: <https://www.heritage.org/europe/report/executive-summary-domestic-factors-driving-russias-foreign-policy>

[A letöltés ideje: 2024.02.20.]

de Haas, M. (2009) NATO-Russia Relations after the Georgian Conflict. *Atlantisch Perspectief*. 33 (7), 4-9.

Elérhető: <https://www.jstor.org/stable/45280143>

[A letöltés ideje: 2024.01.15.]

Deák, A. G., Hoffmann, T., Rácz, A. & Romsics, G. (2008) *A grúz-orosz válság értékelése*. Magyar Külügyi Intézet. (23), 1-19.

Elérhető: https://kki.hu/assets/upload/Tanulmanyok_2008_23_A_grez-orosz_velseeg_eerteek.pdf
[A letöltés ideje: 2024.03.11.]

Kanet, R. E. (2009) *From cooperation to confrontation: US-Russia relations since 9/11*. Illinois Global Institute. 5, 1-20.

Elérhető: <https://acdis.illinois.edu/outreach/research/occasional-papers>
[A letöltés ideje: 2024.03.15.]

Mattelaer, A. & Vansina, L. (2020) *Dealing with Russia: Towards a Coherent Belgian Policy*. Egmont Institute. 1-26.

Elérhető: <https://www.jstor.org/stable/resrep28848.5>
[A letöltés ideje: 2024.02.18.]

Rumer, E. & Sokolsky R. (2019) *Thirty Years of U.S. Policy Toward Russia: Can the Vicious Circle Be Broken?*. Carnegie Endowment for International Peace. 20-28.

Elérhető: <https://www.jstor.org/stable/resrep21005.8>
[A letöltés ideje: 2024.02.06.]

Shevtsova, L. (2009) The Medvedev Presidency: Russia's Direction and the Implications for Foreign Policy. *The James A. Baker III Institute for Public Policy*. 1-41.

Elérhető: <https://repository.rice.edu/items/f8d3cb37-2498-4065-ac51-68b08b703900>
[A letöltés ideje: 2024.01.25.]

Torbakov, I. (2011) *"What Does Russia Want?" Investigating the Interrelationship between Moscow's Domestic and Foreign Policy*. German Council on Foreign Relations. 1-18.

Elérhető: <https://dgap.org/de/forschung/publikationen/what-does-russia-want>
[A letöltés ideje: 2024.02.08.]

Egyéb források

Centre for the Study of Public Policy (CSPP) (2004) *Results of Presidential Elections 1996 - 2004*.

Elérhető: https://www.russiavotes.org/president/presidency_96-04.php
[A letöltés ideje: 2024.02.24.]

Centre for the Study of Public Policy (CSPP) (2008) *Election 2008*.

Elérhető: https://www.russiavotes.org//president/presidency_2008.php

[A letöltés ideje: 2024.02.24.]

Centre for the Study of Public Policy (CSPP) (2012) *Election 2012*.

Elérhető: https://www.russiavotes.org//president/presidency_result.php

[A letöltés ideje: 2024.02.24.]

European Council (2024) *Timeline - EU sanctions against Russia*.

Elérhető: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions/sanctions-against-russia/timeline-sanctions-against-russia/>

[A letöltés ideje: 2024.02.11.]

Hotchkiss, M. (2013) *Field experiment finds significant electoral fraud in Moscow*. Princeton University.

Elérhető: <https://www.princeton.edu/news/2013/02/12/field-experiment-finds-significant-electoral-fraud-moscow>

[A letöltés ideje: 2024.03.17.]

Levada-Center (2009) *Russian Public Opinion (March 2008 – March 2009)*. Moszkva, Yuri Levada Analytical Center.

Elérhető: https://www.levada.ru/sites/default/files/levada_2008_eng.pdf

[A letöltés ideje: 2024.02.16.]

Levada-Center (2013) *Russian Public Opinion (2012 – 2013)*. Moszkva, Yuri Levada Analytical Center.

Elérhető: https://www.levada.ru/sites/default/files/2012_eng.pdf

[A letöltés ideje: 2024.02.16.]

Levada-Center (2016) *Crimea: Two years later*. Moszkva, Yuri Levada Analytical Center.

Elérhető: <https://www.levada.ru/en/2016/06/10/crimea-two-years-later/>

[A letöltés ideje: 2024.01.15.]

Levada-Center (2018) *Approval Ratings*. Moszkva, Yuri Levada Analytical Center.

Elérhető: <https://www.levada.ru/en/2018/10/12/approval-ratings-2/>

[A letöltés ideje: 2024.02.16.]

Levada-Center (2024) *Putin's Approval Rating*. Moszkva, Yuri Levada Analytical Center.

Elérhető: <https://www.levada.ru/en/ratings/approval-of-the-authorities/>

[A letöltés ideje: 2024.02.16.]

Lukyanov, F. (2016) Putin's Foreign Policy: The Quest to Restore Russia's Rightful Place.

Foreign Affairs. 95 (3), 30-37.

Elérhető: <https://www.jstor.org/stable/43946855>

[A letöltés ideje: 2024.03.05.]

Macrotrends (2024a) *Russia Economic Growth 1988-2024*.

Elérhető: <https://www.macrotrends.net/global-metrics/countries/RUS/russia/economic-growth-rate>

[A letöltés ideje: 2024.03.10.]

Macrotrends (2024b) *Russia Poverty Rate 1997-2024*.

Elérhető: <https://www.macrotrends.net/global-metrics/countries/RUS/russia/poverty-rate>

[A letöltés ideje: 2024.02.22.]

McFaul, M. (2000) Yeltsin's Legacy. *The Wilson Quarterly*. 20 (2), 42-47., 50-58.

Elérhető: <https://www.jstor.org/stable/40260037>

[A letöltés ideje: 2024.03.15.]

Statista (2021) *Russia: Unemployment rate from 1999 to 2021*.

Elérhető: <https://www.statista.com/statistics/263712/unemployment-in-russia/>

[A letöltés ideje: 2024.03.14.]

Statista (2022) *Year-over-year growth of average monthly real wage in Russia from 2000 to 2022*.

Elérhető: <https://www.statista.com/statistics/1230201/real-wage-russia/>

[A letöltés ideje: 2024.03.14.]

Statista (2024) *Average monthly price of Urals crude oil from January 2007 to January 2024*.

Elérhető: <https://www.statista.com/statistics/1112243/urals-crude-oil-price/>

[A letöltés ideje: 2024.03.12.]

Stent, A. (2016) Putin's Power Play in Syria: How to Respond to Russia's Intervention. *Foreign Affairs*. 95 (1), 106-113.

Elérhető: <https://www.jstor.org/stable/43946630>

[A letöltés ideje: 2024.02.10.]

Trading Economics (2024) *Russia Foreign Exchange Reserves*.

Elérhető: <https://tradingeconomics.com/russia/foreign-exchange-reserves>

[A letöltés ideje: 2024.02.12.]

Treisman, D. (2016) Why Putin Took Crimea: The Gambler in the Kremlin. *Foreign Affairs*. 95 (3), 47-54.

Elérhető: <https://www.jstor.org/stable/43946857>

[A letöltés ideje: 2024.01.11.]